

Ratko Vučetić
Ivana Haničar Buljan

Nuštar Dvorac Khuen - Belassy

Arhitektonska, povijesno-umjetnička,
restauratorska i građevinska istraživanja

ISBN 978-953-7875-06-0

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Ratko Vučetić
Ivana Haničar Buljan

Nuštar Dvorac Khuen - Belassy

Arhitektonska, povijesno-umjetnička,
restauratorska i građevinska istraživanja

Zagreb, 2012.

SADRŽAJ

I. METODOLOŠKE ODREDNICE	3
II. POVIJESNI PREGLED	
a. Odnos prema naselju	6
b. Situacija na parceli	9
c. Osvrt na dosadašnja istraživanja	10
d. Prilozi	15
III. POVIJESNO-UMJETNIČKA I ARHITEKTONSKA DESKRIPCija	
POSTOJEĆEG STANJA	
a. Situacija	28
b. Tlocrt i tipologija	28
c. Oblikovanje pročelja	29
d. Struktura: materijali i konstrukcija	31
e. Opis prostorija	32
f. Fotografije - postojeće stanje, 2010.g.	47
IV. ZAKLJUČAK	
a. Stanje istraženosti	163
b. Građevinski razvoj na temelju dosadašnjih istraživanja	168
c. Smjernice za dodatna istraživanja	169
d. Prilozi	173
V. LITERATURA I IZVORI	187

I. METODOLOŠKE ODREDNICE

Prema ugovoru s Općinom Nuštar sklopljenog 10. srpnja 2010, Institut za povijest umjetnosti iz Zagreba preuzeo je obvezu izvršenja istražnih radova za potrebe izrade Konzervatorsko-restauratorske studije za obnovu dvorca Khuen – Belassy u Nuštru. S obzirom na opseg radnog zadatka, kojim je traženo izvršenje svih potrebnih istražnih radova: arhivskih, povijesno – umjetničkih, arhitektonskih, preliminarno restauratorskih, građevinskih i ostalih potrebnih istraživanja, a kojim su obuhvaćeni središnje, istočno i zapadno krilo dvorca, uključivo spojne hodnike i kapelu, nalazeći se na k.č.br. 602/I određena su i metodološka polazišta.

Povijesno- umjetnička i arhitektonska istraživanja zasnovana su na prikupljanju i interpretaciji arhivske građe, dostupne literature, obradi i interpretaciji a prema potrebi i dopuni arhitektonske dokumentacije, kartografskih i slikovnih prikaza te fotografija. Tako prikupljen i obrađen materijal poslužio je kao polazište istraživanja. Temeljna istraživanja provedena su radom na terenu i uvidom u građevinsku strukturu dvorca. Na osnovu provedenih radnji doneseni su zaključci i prijedlozi s daljnjim smjernicama za dodatna istraživanja, koja bi trebalo provesti u drugoj fazi izrade Konzervatorske studije dvorca u Nuštru.

Istraživački pristup i metodološke odrednice razrađeni su i prezentirani kroz strukturu Konzervatorske studije.

«Povijesni pregled» sastoji se od tri poglavlja. U poglavlju «Odnos prema naselju» ukratko su prikazani prirodno – geografski uvjeti koji su utjecali na naseljenost i nastanak prostorne strukture Nuštra, posvjedočene arheološkim spoznajama. Prostorni razvoj prikazan je u povijesnom slijedu kroz suodnos markantnih prostornih žarišta, sve do vremena izgradnje nuštarskog dvorca i njegovog prostornog i funkcionalnog odnosa prema naselju, te današnje situacije.

«Situacija na parceli» prikazuje razvoj dvorskog kompleksa, uzimajući u obzir i promjene vlasnika, kojima su pripisane pojedine građevinske faze.

«Osvrt na dosadašnja istraživanja» donosi spoznaje o arhitektonskom razvoju dvorca i predloženim rekonstrukcijama pojedinih građevinskih razdoblja utemeljenim na različitim istraživačkim pristupima, zasnovanim pretežno na interpretaciji povijesnih i arhivskih izvora, te osnovnim uvidom u građevinsku strukturu dvorca, a da pritom nisu bila provedena arhitektonska istraživanja.

Sastavni dio ovog dijela konzervatorske studije čine ilustrativni prilozi; povijesne karte, katastri, zračne snimke, likovni prikazi, povijesne fotografije. Prilozi omogućavaju uvid u pojedine segmente povijesnog razvoja i njihovo dokumentiranje.

Središnji dio konzervatorske studije predstavlja «Povijesno – umjetnička i arhitektonska deskripcija postojećeg stanja». Ovaj dio studije podijeljen je na više poglavlja. U poglavlju naslovljenom «Situacija» opisano je današnje stanje na parceli, zatim slijedi «Tlocrt i tipologija» s prikazom arhitektonskih obilježja pojedinih dijelova dvorskog sklopa. «Oblikovanje pročelja» opisuje današnje stanje, obuhvativši i stilske karakteristike, korištene materijale i njihovu obradu, način oblikovanja te ra-

spored otvora. Konstrukcijski elementi i materijali opisani su u poglavlju naslovljenom «Struktura». Prikazan je način i upotreba materijala, njihova obrada i osnovne karakteristike. Pojedini dijelovi dvorca analizirani su uz navođenje konstruktivnih elemenata. Svaka prostorija dvorca zasebno je obrađena i opisana u poglavlju «Opis prostorija». Analiza obuhvaća tlocrtni oblik, raspored otvora, opis i mjesto korištenih materijala, konstruktivne elemente – način građenja, vrste svodova, pretpostavljene ili utvrđene pregradnje i promjene, te današnje građevinsko stanje, s prikazom pozicija na kojima je potrebno izvesti građevinske i arhitektonske sonde. Analitičko - deskriptivni dio studije utemeljen je na kataloškom pristupu, pri čemu je opis svake prostorije ilustriran recentnim fotografijama. Podjela prostorija provedena je prema građevinskim cjelinama dvorca, s numeracijom pojedinih prostorija upisanom u tlocrt.

Rezultati istraživanja prikazani su integralno u «Zaključku», pri čemu su izdvojeni stanje istraženosti i građevinski razvoj prema razdobljima izgradnje. Na temelju dosadašnjih spoznaja o građevinskoj i arhitektonskoj strukturi dvorca predložene su smjernice za nastavak istraživanja, kako bi se dobili relevantni podaci koji će omogućiti konačnu obnovu i prezentaciju dvorca u Nuštru. Preliminarni izvještaj opremljena je nizom kartografskih prikaza (od povijesnih do onih koji prikazuju današnje stanje), tlocrta i drugih grafičkih priloga te povijesnih i recentnih fotografija.

II. POVIJESNI PREGLED

a) Odnos prema naselju

Naseljenost područja Nuštra može se pratiti od prapovijesti, iako sustavna arheološka istraživanja na ovom prostoru nisu nikada provedena. Na gustu naseljenost utjecao je povoljan položaj na spoju naplavne nizine Vuke i Vukovarskog prapornog ravnjaka koji se pruža prema jugoistoku. Područje ravnjaka poljoprivredno je najpovoljnije i najpogodnije za naseljavanje, čemu pogoduje i njegov razdjelni položaj između dravsko – dunavske i savske doline, valoriziran sustavom povijesnih prometnica.

Naselje Nuštar smješteno je uz prometnicu koja povezuje Vinkovce i Vukovar, na uzvišenju omeđenom rijekom Vukom sa sjeverne strane i potokom Ervenicom s južne.

U okolici Nuštra evidentiran je niz arheoloških lokaliteta iz razdoblja neolitika i metalnog doba, na položajima; Ostrovo, Ervenica, Goboš, Zverinjak, Gackulja, Zidine, Plandište.

Za rimske vladavine područje Nuštra (pripadalo je ageru kolonije Cibalae) imalo je izrazitu prometnu važnost. Ovdje se nalazilo raskrižje putova prema Mursi, tj. Dravi (preko Pačetina i Bobote) i prema Cornacumu (Sotinu – preko Petrovaca), u smjeru Dunava. Potok Ervenica, bio je sastavni dio vodene komunikacije Sava – Bosut – Vuka – Dunav. Sporadični nalazi u Ceriću, Ostrovu, Žankovcu, Plandištu, Henrikovcima (ulomak rimskog nadgrobnog spomenika – stele) potvrđuju gustu naseljenost, ali za sada nema preciznijih podataka o strukturi naselja.

Ranosrednjovjekovno naselje bjelobrdske kulture arheološki je potvrđeno na višeslojnom lokalitetu Zidina. Ranom srednjem vijeku vjerojatno pripadaju i nalazi sa položaja Sajmište - južno od Zidina i pretpostavljeno nizinsko gradište na položaju Zverinjak.

Prvi pisani povijesni izvori iz 13. stoljeća, svjedoče o postojanju benediktinske opatije sv. Duha, osnovane vjerojatno u 12. stoljeću, locirane istočno od današnjeg naselja na dominantnom uzvišenju nad Vukom, na položaju Zidina. U sastavu srednjovjekovne Vukovske županije u 15. stoljeću spominje se trgovište Monoštar sa župnom crkvom sv. Nikole i kaštelom.

Tijekom srednjeg vijeka nuštarski posjed bio je u vlasništvu porodice Berzeta (od sredine 14. stoljeća), stoga se u povijesnim izvorima navodi kao Berzethe Monostora. Porodica Gorjanskih krajem 14. stoljeća (1381., 1396.) javlja se kao suvlasnik vlastelinstva, koje u potpunosti prelazi u njihovo vlasništvo nakon 1401. godine. Nakon što Gorjanski izumiru, posjed se u zadnjoj četvrtini 15. stoljeća spominje u vlasništvu Petra Dobošija, da bi se nakon osmanskih osvajanja 1526. godine našao u sastavu Srijemskog sandžaka sa sjedištem u Iloku.

U srednjovjekovnom razdoblju Nuštar je značajno vlastelinko trgovište (oppidum), u kojem se povremeno održavaju plemićke skupštine Vukovske županije. Smještaj Nuštra na staroj «velikoj srednjovjekovnoj cesti» i važnost prometnog položaja uz riječni prijelaz preko Vuke, potvrđuje i postojanje carine.

Benediktinski samostan s crkvom Svetog Duha obnovljen je u vrijeme Gorjanskih nakon 1422. godine. U vrijeme osmanske vladavine samostan je zapušten, u ruševnom stanju, a njegovi

ostaci vidljivi su još u 18. stoljeću. Prema dostupnim povijesnim podacima samostanska crkva sv. Duha bila je monumentalna građevina s dva zvonika u pročelju. U 18. stoljeću crkva je razgrađena, na njezinom mjestu podignuta je kapela sv. Ane, a navodno je građevinski materijal iskorišten za izgradnju baroknog dvorca.

Dok je pozicija samostana precizno ubicirana, o položaju srednjovjekovnog trgovišta, župne crkve sv. Nikole i srednjovjekovnog kaštela danas se ne može govoriti s potpunom sigurnošću.

Položaj naselja pokušao se odrediti prema toponimu Crkvište, lociranom sjeverno od baroknog dvorca, a zapadno od puta koji vodi u Zverinjak, uz put koji vodi u smjeru sela Ostrova. Ostatci crkve navodno su bili vidljivi još 1940. godine. Na tom položaju crkva je ucrтана na kartama 18. stoljeća, a danas se njezin položaj može pretpostaviti na najvišoj koti okolnog prostora. Bez konkretnih nalaza i provedenih arheoloških istraživanja nije moguće potvrditi da se radi o župnoj crkvi sv. Nikole, iako se takvo tumačenje čini logičnim, s obzirom da nema podataka o postojanju druge crkve u ovom prostoru. Prema položaju crkve pokušalo se odrediti i smještaj srednjovjekovnog naselja. Smatra se da se trgovište Nuštar nije nalazilo na mjestu današnjeg naselja, već nešto zapadnije, bliže poziciji Crkvište, pretpostavljenom položaju župna crkve srednjovjekovnog naselja. Drugi mogući položaj naselja pretpostavljen je u blizini benediktinskog samostana, gdje je pretpostavljeno i postojanje srednjovjekovnog kaštela. S obzirom na prostorna obilježja Nuštra, moguće je pokušati odrediti i drugačiju situaciju. Ponad Vuke, istočno od današnjeg Nuštra nalazio se benediktinski samostan, dok srednjovjekovno trgovište nastaje zapadno od potoka Ervenice, uz ili u blizini položaja Crkvište. Na ovom mjestu možda se nalazio i srednjovjekovni kaštel, kao druga prostorna dominanta na zapadnoj strani naselja. Logični položaj bio bi upravo mjesto na kojem je sagrađen barokni dvorac. Taj položaj nešto je uzdignut u odnosu na okolni teren, a odavde je moguće kontrolirati putove prema zapadu – Vinkovcima i put prema Ostrovu, tj. prema drugom prijelazu preko Vuke. Podno kaštela, na nešto nižem položaju vjerojatno se nalazio srednjovjekovno trgovište Nuštar, zaštićeno kaštelom. Kaštel (*castellum*), mogao je biti sagrađen i od drveta, kako se izričito navodi i u primjeru *castelluma* Gorjanskih u Gorjanima. Terminom *castellum* naziva se i dvorac u Nuštru, još u 18. stoljeću. Već i sa stanovišta vlasništva možemo pretpostaviti postojanje dvije cjeline; benediktinskog samostana s crkvom sv. Duha i svojim posjedom, istočno od potoka Ervenice i srednjovjekovno trgovište sa svojim teritorijem, odvojenim od onog samostanskog, s župnom crkvom i kaštelom, zapadno od Ervenice, koja je prirodna razdjelnica tih pretpostavljenih prostornih i posjedovnih cjelina. Konačno, kao još jednu indiciju ovakve prostorne interpretacije spomenimo i primjere Virovitice ili Valpova u kojima je barokni dvorac sagrađen na mjestu ranijih srednjovjekovnih utvrda.

Zbog nedostatka povijesnih izvora, materijalnih potvrda i arheoloških istraživanja ovakvo tumačenje ostaje samo moguća pretpostavka prostornih odnosa.

U razdoblju osmanske vladavine Nuštar se u povijesnim izvorima navodi kao mezra, tj. selo u kojem se održavaju sajmovi. Termin mezra označava obradivo zemljište bez statusa sela, ali i pustoselinu, odnosno naselje na putu da postane selo. S obzirom da se u Nuštru održavaju sajmovi, a sajmovanje je obilježje gradskih naselja, moglo bi se očekivati da Nuštar, kao što je to

slučaj i s brojnim drugim slavonskim srednjovjekovnim trgovištima i u razdoblju osmanske vlasti uživa status gradskog naselja – kasabe. Razlog raseljavanja i gubitka gradskog statusa mogla je biti Kacijanerova vojna 1537. godine. Prema usporedivim podacima za Kacijanerovog prodora do Gorjana i konačnog poraza, dolazi do napuštanja naselja kojima prolazi vojska. U svom pohodu austrijska vojska prolazi preko Nuštra, Vinkovaca i Ivankova, a ratne operacije navode stanovništvo u zbjegove. Srednjovjekovni kaštel mogao je biti osvojen ili razoren, no o tome nemamo povijesnih svjedočanstava. Broj srednjovjekovnih utvrda za osmanske vladavine bitno se smanjio, neke su zapuštene, a neke i srušene. Razlog tome bio je drugačiji upravni i društveni sustav u kojem više nije bilo potrebe za plemićkim gradovima. Zahvaljujući povoljnom prometnom položaju i tradiciji sajmovanje se ipak održalo, vjerojatno u blizini benediktinskog samostana, tj. njegovih ostataka.

U izvještajima provedenim nakon oslobođenja Slavonije Nuštar se ponekad navodi kao oppidum (1697.) ili kao pagus (1698.). Korištenje termina oppidum vjerojatno je odraz statusa iz srednjovjekovnog razdoblja koji je bio poznat popisivačima. Prema popisu iz 1698. godine mjesto se spominje kao selo u kojem su vidljivi ostatci crkve s dva tornja i ruševnog samostana. Područje naselja prostiralo se u dužinu i širinu do četvrt ugarske milje (nešto preko 2 km), stanovnici su živjeli u «prostranim kućama sagrađenim od položenog drveta u obliku kruga, podignutim usred šuma, među voćnjakom na privlačnom mjestu». Ovakav opis ne omogućava preciznije ubiciranje naselja (moguće je da se ono dijelom zadržalo na položaju srednjovjekovnog naselja), no u svakom slučaju Nuštar je krajem 17. stoljeća selo. Slobodnije tumačenje opisa upućivalo bi na raspršenu izduženu strukturu naselja.

Nakon konačne pobjede nad Turcima, upravu nad Slavonijom preuzima Dvorska komora. Razdvajanjem vojne i civilne uprave provedena je i podjela vlastelinstava. U prvoj fazi, provedenoj nakon 1702. godine, Nuštar je uključen u sastav vlastelinstva Ivankovo, da bi se 1703. našao u vlasništvu komore. Tada je posjed prodan udovici pukovnika Makara, a njezin sin imanje 1718. godine prodaje grofu Maximilianu Gosseau d' Heneffu. On u razdoblju između 1729. i 1737. godine podiže dvorac i kapelu (1737. godine kapela postaje župna crkva Nuštra), a nakon njegove smrti (1741.), posjed je prodan barunu Trenku (1746.). U razdoblju od 1746. do 1751. Nuštar je ponovno pod upravom komore, a 1751. godine prodan je barunu Mihajlu Sándoru de Szlavnica. Rodbinskim odnosima (miraz) dio imanja 1782. godine prelazi u ruke grofa Antona Khuena Belassya. Obitelj Khuen 1811. godine postaje vlasnik čitavog imanja, koje ostaje u njihovom vlasništvu do 1945. godine.

U 18. stoljeću u sastavu nuštarskog vlastelinstva nalazi se šest naselja; Cerić, Marinci, Ostrovo, Gaboš, Markušica i Jarmina. Vlastelinstvo je formirano uz desnu obalu Vuke, sa sjedištem u nuštarskom dvorcu. Polovicom 18. stoljeća prosjek kuća u naseljima kretao se oko 40 – 50, a u samom Nuštru zabilježene su 54 kuće. Krajem 18. stoljeća Gaboš je izdvojen iz sastava vlastelinstva u zasebno imanje.

Prema opisu i kartografskom prikazu Jozefinske premjere, 1781.-83. godine, selo Nuštar smješteno je na zaravni, a u naselju se kao jedine zidane zgrade spominju dvorac (schlos - kamena utvrda u prijevodu) i crkva. Nadalje, navodi se kameni most preko Vuke, u čijoj blizini su ostaci

nekadašnje utvrde, okruženi neznatnom grabom, a pored njih su drvena gostionica i mala drvena kapela, spominje se i druga, zidana gostionica s druge strane mosta. U opisu prepoznajemo dvorac s kapelom, tada već župnom crkvom i ostatke benediktinskog samostana, na mjestu kojeg je podignuta, tada još drvena kapela sv. Ane. Dvorac je ucrtan zapadno, uz rub naselja, koje se pruža prema istoku. Naselje je formirano u tri više – manje paralelne ulice, koje se u smjeru istoka odvajaju sa središnje postavljenog ljevkastog trga, usmjerenog sjever - jug, iz kojeg prema zapadu vodi put prema dvorcu. S trga jedan put vodi u smjeru sjevera, dok drugi, južni, odvojak s trga paralelno prati prilaz dvorcu. Dvorac predstavlja prostornu dominantu u odnosu na okolni prostor. Položen na najvišoj koti terena, dominira nad naseljem i nalazi se u komunikacijskom žarištu. S južne strane od dvorca vodi put prema Ceriću, prema sjeveru ucrtan je put s drvoredom koji vodi u Zverinjak, a sa kojeg se prema zapadu, podno dvorca, odvaja put prema Ostrovu (u smjeru Osijeka). Sa sjeverne strane puta prema Ostrovu ucrtana je crkva, na mjestu pretpostavljene pozicija srednjovjekovne župne crkve sv. Nikole, danas lokalitet Crkvište. Zapadno od dvorca vodi cesta prema Vinkovcima, nešto drugačijeg pružanja od današnjeg smjera (pomaknuta je južnije). Od dvorca prema istoku, kroz središte naselja i preko ljevkastog trga vodi cesta u smjeru Vukovara. Ishodište navedenih prometnih smjerova smješteno je pred pročeljem dvorca. U funkcionalnom smislu dvorac je upravno i sakralno sjedište Nuštra (sjedište vlastelinstva i župe).

U narednom razdoblju, od kraja 18. stoljeća pa do druge polovice 19. stoljeća dolazi do prostorne transformacije naselja. Dokidaju se paralelne ulice, a put za Cerić premješta se i usmjerava prema središtu naselja. Nuštar je tada formiran u obliku «dinamičnog križa» sa sjecištem na mjestu ranijeg tržnog ljevkastog proširenja. Tržni prostor ispunjava se novom izgradnjom, a 1860. godine sagrađena je i nova župna crkva u naselju, nešto izmaknuta prema zapadu iz središnjeg križišta putova. Dvorac i okolni prostor i nadalje su izdvojeni iz strukture naselja. Parcele podno dvorca, uz put prema Zverinjaku vjerojatno su pripadale vlastelinstvu, a sada se na njima grade zgrade vezane za funkcioniranje imanja.

Tek u novije vrijeme naselje se širi prema zapadu uz put prema Vinkovcima, ali samo uz sjeverni rub ceste, nasuprot dvorcu. Južno od dvorca, na parceli koja je pripadala imanju podignuta je nova škola i stambeno naselje.

b) Situacija na parceli

Prema dostupnim povijesnim izvorima gradnja dvorca u Nuštru pripisuje se grofu Maximilianu Eugenu Gosseau d' Heneffu. U prvoj, baroknoj fazi izgradnje (1726/29 do 1737.), sagrađeno je zapadno krilo dvorca i nasuprotno postavljena dvorska kapela posvećena Uznesenju sv. Križa. Zgrada dvorca i pravilno orijentirana kapela sagrađene su dužom stranom položene uz prometnicu, uz sam rub parcele. Barokni kompleks naglašen je središnjom neizgrađenom osi, između dvorca i kapele, pružajući se prema sjeveru, pravcem jahaće staze, koja je vodila prema lovištu – šumi Zverinjaku. Južno od dvorca barokna os nastavljala se u ograđeni kultivirani vrt, veličine 140 x 130 metara. Prema popisu posjeda provedenom 1746. i procjeni vrijednosti zgrada iz 1751. godine, na parceli se spominju gospodarske zgrade; zidana štala i kolnica, zidana žitnica,

zidana pecara, drveni hambar za kukuruz, vrt sa sjenicom, a čitavo imanje bilo je ograđeno zidom. Sjenica je bila podignuta u središtu vrta, a uz nju se nalazio bunar. U vrt se ulazilo kroz dvojna nasuprotno postavljena vrata. Prvobitna organizacija parcele ograđene zidom u osnovi je određena dimenzijama dvorca i kapele, od kojih se zid pružao u dubinu parcele obuhvativši barokni vrt.

Nakon što u vlasništvo imanja ulazi obitelj Sándor (1751. godine), dvorac se dograđuje, a izgrađena je i velika, reprezentativna zgrada za čuvanje plodina, smještena jugozapadno od dvorca. Ranije podignute gospodarske zgrade; štala za konje, žitnica, spremište za kukuruz, Trenkova barutana bile su smještene istočno od dvorca, iza kapele, stoga je izgradnja skladišta plodina i naznaka drugačije prostorne organizacije i širenja gospodarskog dvorišta prema zapadu.

Do značajnijih promjena na parceli dolazi za zadnjih vlasnika dvorca, grofova Khuen – Belassy, od 1811. godine vlasnika čitavog nuštarskog vlastelinstva. Izgradnja južnog krila dvorca svakako je predstavljala najznačajniju promjenu. Južno krilo povezalo je u cjelinu ranije podignute zgrade, dok je svojim središnjim položajem postalo dominantni i reprezentativni dio građevinskog sklopa. Izgradnjom južnog krila, uvučenog od ulične linije, pred pročeljem kapele i zapadnim krilom dvorca stvoreno je reprezentativno ulazno dvorište, od ulice odvojeno ogradom. Komunikacija prema gospodarskim zgradama i parku omogućena je natkrivenim prolazima postavljenim bočno u odnosu na dvorište. Barokna os parka iza dvorca izgradnjom južnog krila se prekida, stoga dolazi i do promjene u koncepciji parka, koji sada dobija obilježja engleskog oblikovanja. U takvu koncepciju uklapa se i promjena namjene zgrade za čuvanje plodina i njezino pretvaranje u konjušnicu s uređenim jahalištem. Začetak industrijske proizvodnje na imanju označava i zgrada paromlina, sagrađena potkraj pedesetih godina 19. stoljeća, zapadno od dvorca, uz cestu za Vinkovce.

Početkom dvadesetog stoljeća na mjestu ranije gospodarske zgrade postavljene uz uličnu liniju istočno od kapele sagrađen je Mali dvorac, zgrada kojom je konačno dovršena izgradnja nuštarskog dvorskog kompleksa. Početku stoljeća pripadaju i posljednje arhitektonske intervencije na dvorcu, a u skladu s tadašnjom modom i potrebama do četrdesetih godina dvadesetog stoljeća, na imanju se grade tenisko igralište, bazen, mali ribnjak...

c) Osvrt na dosadašnja istraživanja

Dosadašnje spoznaje o arhitektonskom razvoju kompleksa dvorca u Nuštru zasnovane su rekonstrukciji dvorca i građevinskih faza, dvojice autora, objavljenih u Nuštarskom zborniku (Zagreb, 1996.). Autori tekstova Vladimir Bedenko (Nuštar – vlastelinstvo, mjesto, dvorac, str. 97 – 125) i Zlatko Uzelac (Dvorac Gosseau – Sandor – Khuen, str. 127 – 153.), svoja istraživanja temeljili su na dostupnoj arhivskoj građi, uvidu u građevnu strukturu dvorca i na interpretaciji pojedinih arhitektonskih slojeva. Drugi autori koji su kasnije pisali o dvorcu, svoje spoznaje temeljili su na navedenim interpretacijama, koje se u nekim dijelovima razlikuju.

Prvo razdoblje izgradnje – Gosseauov dvorac i dvorska kapela Uznesenja sv. Križa

U svom članku, donoseći opis dvorca prema popisu Trenkova imanja iz 1746. godine, Bedenko izlaže prijedlog rekonstrukcije dvorca, pripisujući njegov nastanak grofu Gosseau. Izrijekom se u povijesnim izvorima tvrdi da Gosseau gradi dvorac od temelja, dijelom od dobrih materijala, a dijelom od drveta. Prema opisu dvorac je bio podignut na dvije etaže, od kojih je gornja imala deset soba, a donja sedam s kuhinjom i podrumom. Termin castellum, kako se navodi dvorac, autor objašnjava velikim, jakim zidom kojim je dvorac bio okružen, zbog opasnosti od haranja razbojnika u Slavoniji 18. stoljeća. Prema analizi količine ziđa u zidarskom obračunu, zid oko dvorca daleko nadmašuje količinu iskazanog ziđa dvorca, crkve i gospodarskih zgrada. Komentirajući opis dvorca utvrđuje da broj od deset soba kata odgovara današnjem zapadnom krilu dvorca, no smatra da taj dio dvorca ne može biti sačuvani dio Gosseauovog dvorca, pozivajući se na tesarske račune, prema kojima je drveni dio dvorca – kanatne konstrukcije bio dva puta veći od zidanog dijela. Bedenko smatra da je zidani, manji dio dvorca, koji se može pripisati razdoblju Gosseaua istočni dio zapadnog - uličnog krila. Drugi dio uličnog krila, od stubišta prema zapadu pripisuje drugoj građevinskoj fazi, nakon 1750. godine, kada je kanatna konstrukcija tog dijela dvorca zamijenjena zidanom. Utvrđuje da je Gosseauov dvorac tlocrtno mogao odgovarati današnjem uličnom i spojnom krilu. Otvorenim ostavlja mogućnost da je dvorac bio bez loma, tj. bez spojnog dijela, ali napominje da je u tom slučaju dvorac bio duži prema zapadu, više nego što je to danas sačuvano. Autor ostavlja otvorenim i mogućnost da je prizemni dio zapadnog krila, (sjeverni ili ulični) bio zidan, možda kao dio ogradnog zida. Napominje da je mala mogućnost da se taj dio zida sačuvao, jer je u međuvremenu pod zapadnim krilom iskopan podrum. Zaključno opisujući zapadno krilo dvorca Bedenko tvrdi da je dvorac prema dvorištu, parku i crkvi bio okrenut reprezentativnim zidanim dijelom. U glavnoj prostoriji bila je altana (balkon ili manja terasa) s kovanom ogradom, okrenuta na istok prema crkvi ili na jug prema parku. Deset soba kata međusobno su bile povezane vratima, a imale su i vrata prema hodniku. Kanatna konstrukcija zapadnog dijela nije bila vidljiva, već je bila pokrivena žbukom. Prizemlje se sastojalo od sedam soba, kuhinje i ulaza u podrum. Hodnik prizemlja bio je rastvoreni trijem («zid na stupovima»). Smatra da nije moguće utvrditi poziciju prvobitnog stubišta. Konstatira kako se u prizemlju nalazila i veža, ali ne donosi njezin mogući položaj.

Zlatko Uzelac smatra da je u prvoj (Gosseauovoj) fazi gradnje dvorac bio podignut kao jednokatna građevina izduženog L tlocrta, dužom stranom položen uz prometnicu, uz sam rub parcele, kao i od njega odvojena kapela. Bočnim postavom prema prometnici u dvorac i kapelu ulazilo se sa dvorišta prolazom kroz zajednički ulaz u sredini razmaka između dvorca i kapele. Stoga je dominantni položaj u baroknom kompleksu dat vrtu smještenom u osi ulaza i odmaknutom prema dnu parcele. Prostorna okosnica koju čine vrt i jahaća staza, a koja se pred pročeljem dvorca produžava u Zverinjak – šumu, lovište, predstavlja simboličko uprostorenje dviju krajnosti baroknog shvaćanja kultiviranja prirode, zamišljene u izravnom povezivanju i simboličnom posvajanju odabranog mjesta, gdje se priroda širi i kultivira, pri čemu uvijek «pobjeđuje» u lovištu i vrtu. Najvažniji dio dvorca bilo je njegovo kraće krilo, budući da su na njegovom katu bile

smještene dvije najreprezentativnije prostorije. Najistaknutija prostorija zauzimala je rizalitno istaknuti dio. Prema intimnijem i zatvorenijem dvorištu u začelju dvorca oba krila rastvarala su se trijemovima, u prizemlju zidanim i ritmiziranim lukovima, a vjerojatno izvorno drvenim na katu. Na kat se ulazilo iz trijema ulaznim stepeništem, postavljenim na sastavnici dvaju krila, do kojeg se moglo doći tek obilaskom rizalita. Prema dokumentima o procjeni nuštarskog vlastelinstva, koji se odnose na dvorac Uzelac navodi da broj soba odgovara današnjem broju soba u oba barokna krila, pretpostavljajući da je jedna od dviju dvorana na katu manjeg krila (ona na uglu) bila pregrađena u dvije sobe, s obzirom na dva otvora dimnjaka, ili se pod desetom sobom mislilo na trijem. Kuhinja je zauzimala čitavo prizemlje manjeg krila, u nizu manjih različitim svodovima presvedenih prostorija, ali je njen prvobitni raspored kasnije promijenjen probijanjem novog prolaza prema dvorištu, nakon izgradnje velikog novog krila u 19. stoljeću. Nadalje autor smatra (s obzirom da se navodi da je dvorac djelomično bio sagrađen drvetom tj. kanatnom konstrukcijom) iako se to ne može točno odrediti, a s obzirom na tanje zidove dvorane na katu, rizalitno istaknutog manjeg krila, da je ovaj dio dvorca bio građen drvenom konstrukcijom, koja je bila ostavljena vidljivom. Moguće je da je s obzirom na velik broj greda još neki dio kata bio sagrađen kanatnom gradnjom. Autor nadalje navodi da je gradnja kata kanatne konstrukcije prema odabiru vlasnika imala amblematsko značenje. Uzelac pretpostavlja da je Gosseau mogao biti i projektant cjeline, pa i dvorca i kapele u kojoj će biti pokopan nakon smrti.

Pišući o kapeli Uzelac iznosi da je Gosseau dvorsku kapelu, prilikom gradnje namijenio i za župnu crkvu Nuštra (nova župna crkva u Nuštru sagrađena je 1860. godine). Postavu kapele nasuprotno u odnosu na dvorac tumači željom da se sačuva pravilna orijentacija, a prostor pred crkvom i dvorcem tako postaje javni prostor. Križište uprostorenog križa, kojeg čini os Zverinjak - vrt nalazilo se u dvorištu koje čine crkva i dvorac kao drugi krak križa, pa je stoga i crkva posvećena Uznesenju sv. Križa. Navodi se kako je isti princip primijenjen i u planiranju Nuštra koji dobivši novu ulicu poprima oblik križa. U opisu kapele Uzelac ističe izostanak monumentalnosti u skladu s temeljnom arhitektonskom koncepcijom podređenosti dvorca i kapele cjelini. Kapela je manjih dimenzija nego bi se očekivalo za župnu crkvu, a sagrađena je kao jedinstvena dvorana poligonalnog svetišta (takva asocijacija na srednjovjekovno graditeljstvo, podizanjem poligonalnog svetišta nije rijetka u baroku). Kapela je znatno izmijenjena u 19. stoljeću, vjerojatno slijedeći izvornu koncepciju 18. stoljeća. Osobitost kapele (pod pretpostavkom da su prozori kapele izvorni) je ujednačeni niz visoko postavljenih prozora, što kapelu pretvara u rasvijetljenu baroknu dvoranu. Proporcije, horizontalnost i »prizemljenost« interijera tj. stilske odlike koje iz toga proizlaze donekle nuštarsku kapelu izdvajaju iz uobičajenog načina izgradnje u Slavoniji 20 – 30 godina 18. stoljeća. Zabatno pročelje ukrašava mali okulus i pod njim mali reljef sv. Jurja, uzidan iznad portala, te iznad njega postavljen barokni grb – možda Gosseuov. Reljef sv. Jurja Uzelac tumači u suodnosu sa simboličkom idejom križa – koplja ucrtanom u krajoliku, koje »probada« Zverinjak. Prema izvornom opisu (iz 1746. godine) kapela je imala drveni tornjić, koji je prema Uzelcu, zbog lagane konstrukcije vjerojatnije bio postavljen nad svetištem, prije nego nad pročeljem. Spominje se 15 prozorskih krila, podijeljenih u 45 polja učvršćenih olovom, zatim jedna dvostruka dvokrilna vrata

i 4 drvena doprozornika. Na temelju opisa zaključuje se da su postojeći prozori na crkvi (ima ih 13) vjerojatno izvorni, a da možda nedostaje koji prozor na zapadnom pročelju, zazidan kada su eventualno postavljene orgulje ili iz nekog drugog razloga (pretpostavku o dva prozora na pročelju potvrđuje i sačuvani crtež).

Drugo razdoblje izgradnje – dvorac u vrijeme baruna Sándora

Prema mišljenju Vladimira Bedenka, dvorac je radikalno pregrađen, na što ukazuju svodovi u prizemlju zapadnog krila (križni i koritasti). Autor smatra da je zapadno krilo bilo podignuto ubrzo nakon što je prvi od Sándora kupio dvorac. Pretpostavlja da je tada bio pregrađen i zidani dio (istočno krilo i stubište), no napominje da je sudeći prema svodovima to moralo biti kasnije.

Zlatko Uzelac smatra da je o eventualnim gradnjama u vrijeme Sándora teško suditi zbog nedostataka izvornih dokumenata, dok nadalje pretpostavlja da tada nije bilo većih promjena na dvorcu. U vrijeme obitelji Sándor sagrađena je zgrada za pohranjivanje plodina, s naglašenim rizalitom, koja svojim stilskim osobinama pokazuje karakteristike arhitekture druge polovice 18. stoljeća.

Treće razdoblje izgradnje – dvorac u vrijeme grofova Khuen – Belassy

Prema Bedenku dvorac konačni oblik dobiva u vrijeme historicizma u zadnjoj trećini 19. stoljeća. Prema karakteristikama jugozapadnog ugla južnog krila može se prepoznati još jedna, ranija faza izgradnje, uočljiva u dvije zapadne prostorije južnog krila. Te dvije prostorije su zidane, a trijem uz zapadno pročelje je zasvođen. Svodovi tog dijela dvorca razlikuju se od onih zapadnog – uličnog krila i po svojim karakteristikama odgovaraju razdoblju kraja 18. ili početka 19. stoljeća. Prema ovim karakteristikama pretpostavlja da je spojno krilo pregrađeno u prvoj polovini 19. stoljeća. U slijedećem periodu sagrađeno je južno krilo dvorca, pregrađena je crkva a sagrađen je i novi spojni hodnik između novog, južnog krila i crkve. Gradnjom južnog krila zaključen je ulazni prostor oblikujući monumentalno ulazno dvorište. Autor naglašava da je južno krilo punom širinom okrenuto dvorskom parku. Ističe da je južno krilo izuzetno u arhitekturi slavonskih dvoraca, te ujedno određuje karakter nuštarskog dvorca. U opisu južnog krila Bedenko upozorava na nizak i dugačak volumen pod visokim krovom, niske strehe, s ritmom lukova u prizemlju i drvenih toskanskih stupova na otvorenoj verandi prvog kata. Smatra da je pročelje tretirano poput vrtnog paviljona. S dvorišne strane (sjeverne) u prizemlju su kameni toskanski stupovi, dok su na katu pučki izrezbareni drveni stupovi. U unutrašnjosti, drveni stupovi postavljeni u sredini soba nose drvene grede, a ističe se i reprezentativno trokrako drveno stubište. Konstrukcija dvorca je kanatne gradnje, te zaključuje da je kanatna konstrukcija bila vidljiva. Bedenko smatra da je južno krilo dvorca sagrađeno prije 1881. godine (dovodi u sumnju autorstvo pripisano Mölleru, koji je tada imao 21 godinu, a pitanje autorstva na ovom mjestu ostavlja otvorenim, ostavljajući mogućnost da je projekt izradio neki poznatiji arhitekt). Pretpostavlja da je pregradnju dvorca i crkve vodio Antun Khuen zajedno s Istvanom Möllerom, arhitektom i konzervatorom, porodičnim prijateljem obitelji Khuen.

Napominje kako je pregradnja crkve vezana uz povezivanje novog krila dvorca s crkvom. Kao neuobičajeno vidi zadržavanje jednostavnog, glavnog pročelja crkve.

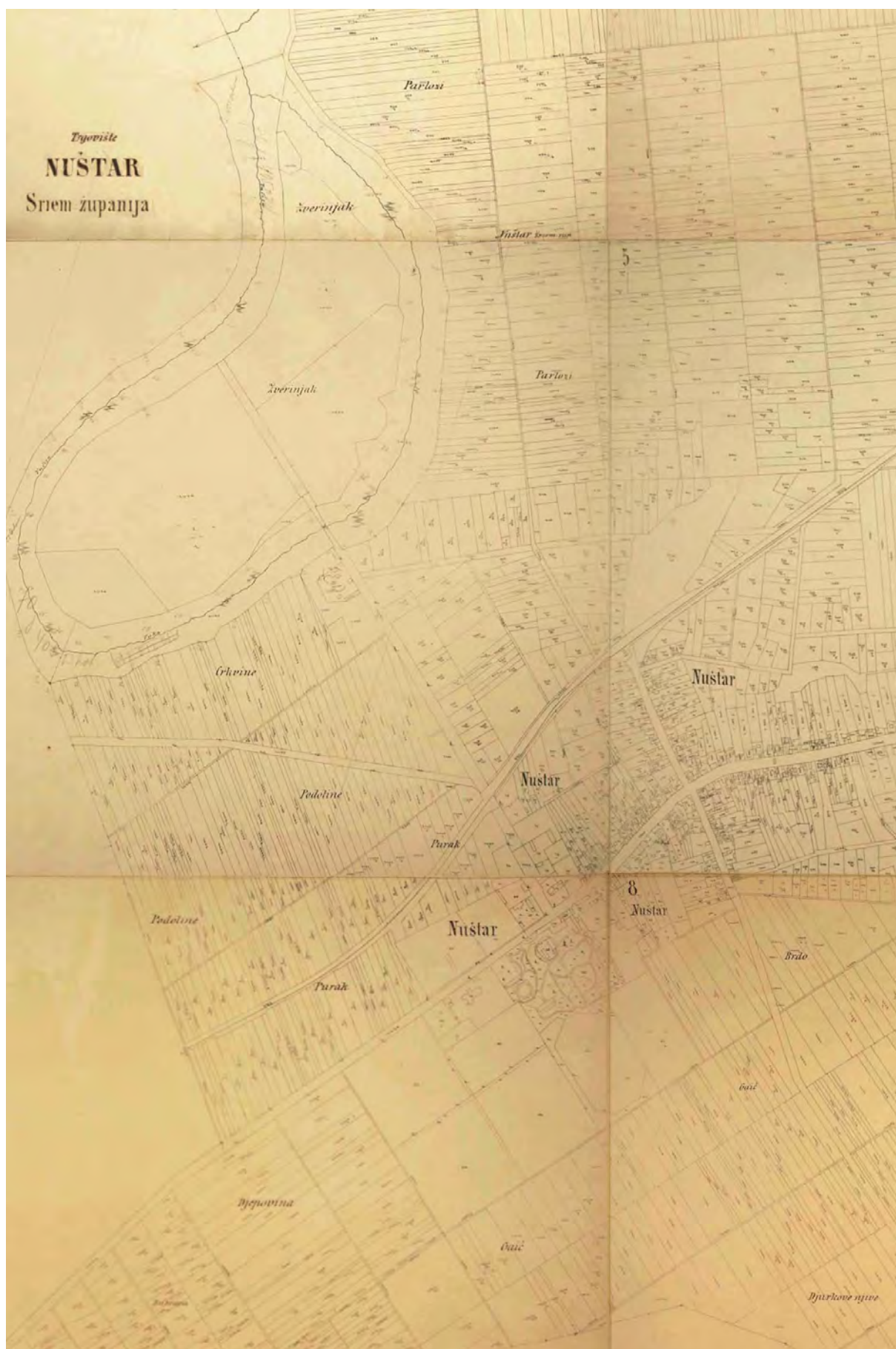
Visoko valorizirajući izgradnju južnog krila, koje svojim središnjim položajem postaje dominantni dio rezidencijalnog sklopa, ujedno određujući i njegov novi identitet Zlatko Uzelac način oblikovanja južnog krila vidi kao «narodnjački romantizam» ili «narodnjačku neorenesansu», s obzirom da se romantičarska interpretacija narodne umjetnosti ovdje odvija u okviru neorenesansnih strukturalnih premisa, kroz upotrebu «renesansnih» elemenata. Ističući da je gotovo čitavo krilo podignuto drvenom, kanatnom konstrukcijom, naglašava se posebnost koja je u suprotnosti s monumentalizmom kakav bi se mogao očekivati za arhitekturu vlastelinskog dvorca. U takvom arhitektonskom pristupu prepoznaje se težnja ka intimizmu romantično shvaćene «narodne arhitekture». Nadalje autor smatra da je dogradnja novog krila bila shvaćena kao dovršenje arhitektonske cjeline, tj. svjesna interpretacija baroknog rizalitnog istaka manjeg krila, također građenog kanatnom konstrukcijom. Novo krilo datirano je u vrijeme kraja 19. stoljeća, s tim da je možda najzapadniji dio krila započet ranije prema planovima Antuna Khuena. Na takav zaključak upućuje veća debljina zidova dviju krajnjih zapadno smještenih prostorija i uz njih vezan zasvođeni trijem. Autor pretpostavlja da se ovdje radi o preostatku prvobitne zamisli uz započetu gradnju (pripisane Antunu Khuenu), a da je tijekom gradnje došlo do koncepcijskih promjena, koje se odvijaju unutar osnovne ideje, prema kojoj novo krilo predstavlja spoj u jednu cjelinu dvorca i kapele uz odvajanje prednjeg dvorišta od parka. Izmjena arhitektonske koncepcije pripisana je Istvanu Mölleru. Različitost koncepcija nije urodila potpunom usklađenošću cjeline, posebno u arhitektonskim detaljima, stoga su rezultati ostali tek polovični. Möllerova vještina jasno je iskazana prilikom nešto kasnije izgradnje Malog dvorca.

II. d. PRILOZI

Karta Nuštra, 1781.-1783.

Izvor: Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. st. - Srijemska županija, Sekcija 48 i 49

Katastarska karta Nuštra, 1878-81. g. - detalj
Izvor: DAO HR-DAOS-2026 Zbirka katastra vukovarskog područja

Satelitska snimka Nuštra
Izvor: Google Earth, datum snimke 24.4.2006.

Satelitska snimka Nuštra
Izvor: Google Earth, datum snimke 24.4.2006.

Dvorac u Nuštru 1790.-1810., ulje na platnu
Izvor: M. Obad Šćitaroci, B. Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji u Slavoniji, Zagreb 1998.

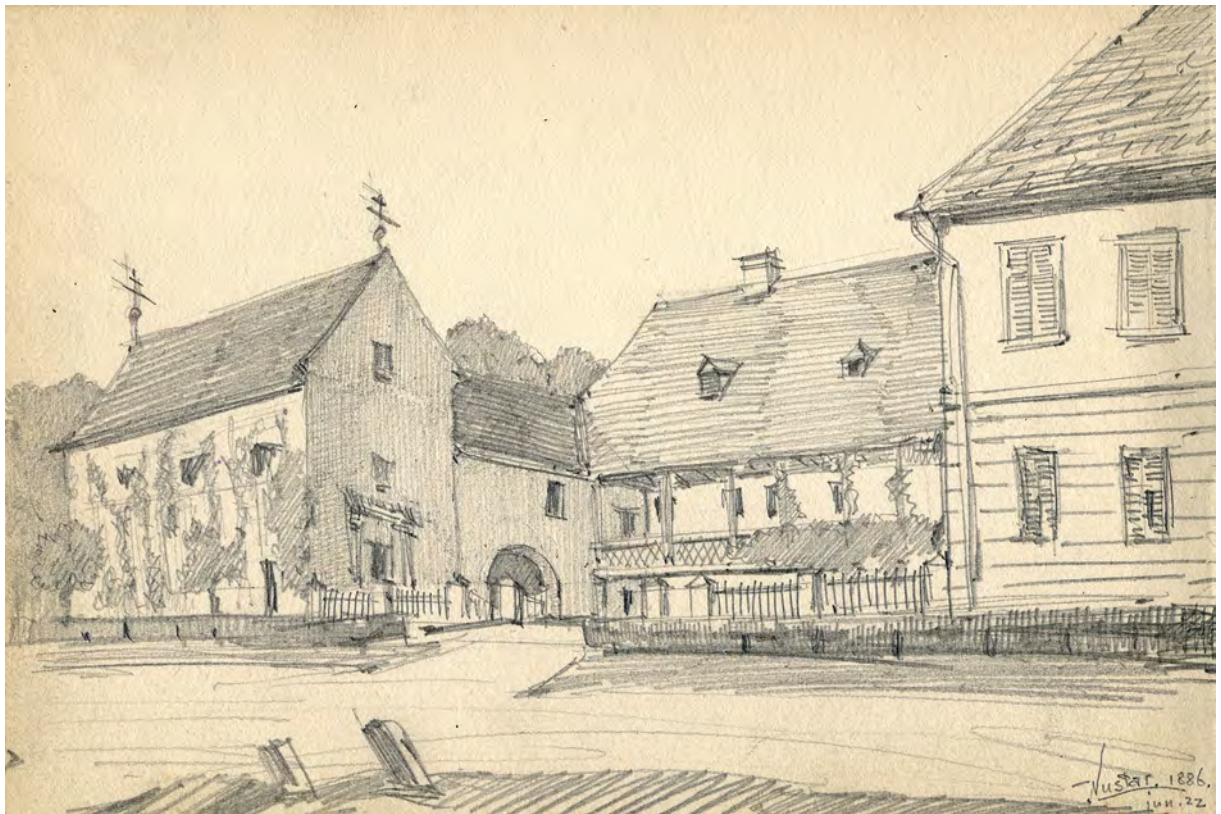
Dvorac u Nuštru 1790.-1810., ulje na platnu
Izvor: M. Obad Šćitaroci, B. Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji u Slavoniji, Zagreb 1998.

Istvan Möller, Dvorac u Nuštru, 1886. - sjeverno pročelje
Izvor: Ostarština Möller, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH), Budimpešta

Istvan Möller, Dvorac u Nuštru, 1886. - južno pročelje
Izvor: Ostarština Möller, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH), Budimpešta

Istvan Möller, Dvorac u Nuštru, 1886. - sjeverno pročelje
Izvor: Ostarština Möller, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH), Budimpešta

Istvan Möller, Dvorac u Nuštru, 1886.
Izvor: Ostarština Möller, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH), Budimpešta

Nuštar 9. April 29.

Lieber Peter! Entschuldigung für
meine Osterkarte. - Habe gestern
erst am Hause geschrieben,
daher fehlt es mir an Va-

Nuštar, "Mali" dvorac, razglednica, 1929.
Izvor: Muzej Slavonije Osijek

Nuštar, dvorac Khuen-Belassy, razglednica, 1917.
Izvor: Muzej Slavonije Osijek, Povijesni odjel, inv. br. 6139

Južno krilo dvorca u Nuštru, 1964.
Izvor: Konzervatorski odjel u Vukovaru

Dvorac u Nuštru, jugozapadno dvorište, 1964.
Izvor: Konzervatorski odjel u Vukovaru

Južno krilo dvorca

Izvor: M. Obad Šćitaroci, B. Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji u Slavoniji, Zagreb 1998.

"Mali" dvorac

Izvor: M. Obad Šćitaroci, B. Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji u Slavoniji, Zagreb 1998.

Zapadno dvorište

Izvor: M. Obad Šćitaroci, B. Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji u Slavoniji, Zagreb 1998.

Jugozapadno dvorište

Izvor: M. Obad Šćitaroci, B. Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji u Slavoniji, Zagreb 1998.

III. POVIJESNO - UMJETNIČKA I ARHITEKTONSKA DESKRIPCIJA POSTOJEĆEG STANJA

a) Situacija

Kompleks dvorca Khuen-Belassy organiziran je duž ulice, uz sjeverni rub prostrane parcele k.č. 602/I k.o. Nuštar i sastoji se od zapadnog i južnog krila te crkve sa spojnim hodnikom. Središnje, ulazno dvorište, prema ulici, ograđeno je parapetnim zidom s kovanom ogradom i vratima flankiranih stupovima. Glavno pročelje crkve sa spojnim hodnikom omeđuju istočnu stranu dvorišta, a južnu i zapadnu stranu zatvaraju spomenuta jednokatna krila dvorca. Sekundarno dvorište na jugozapadu povezano je s ulaznim dvorištem kolnim prolazom kroz zapadno krilo. Nasuprotno smješten kolni prolaz kroz spojni hodnik crkve i južnog krila povezuje ulazno dvorište s dijelom pred „novim“ dvorcem. Južno od istoimenog krila prostire se park u kojem je smješteno nogometno igralište. Na parceli se nalazi i nekoliko prizemnih građevina.

b) Tlocrt i tipologija

Zapadno krilo

Zapadno, jednokatno, krilo, tlocrtno u obliku slova „L“ u središnjem djelu je podrumljeno.

Pokriveno je trostrešnim krovom. U zapadnom dijelu sljeme se prostire u smjeru istok-zapad, a u njegovom istočnom, spojnom dijelu u smjeru sjever-jug. U prostorije u prizemlju i na katu pristupa se iz hodnika - trijema u sjevernom dijelu zapadnog krila. Amfiladni sistem omogućuje i djelomičnu komunikaciju nekih prostorija na katu i u prizemlju. Vertikalna komunikacija ostvarena je preko dva stubišta: na zapadu jednokrakim, a na istoku dvokrakim.

U istočnom dijelu zapadnog krila u prizemlju vanjski zidovi velike su debljine, a prostor je podijeljen na četiri prostorije. (Naknadno je pregrađena jedna prostorija za WC). U taj prostor se pristupa jednokrakim vratima iz kolnog prolaza. Na katu istočni dio zapadnog krila čine dvije velike prostorije međusobno povezane iz kojih se izlazi na hodnik na zapadu. Zapadni dio dugačak je 36 i širok 11 metara (prizemlje $P=399\text{m}^2$), dok je istočni, spojni dugačak 20 i širok 8 m (prizemlje $P=176\text{m}^2$). Ukupna dužina zapadnog krila mjerena duž sjevernog pročelja iznosi 44 m. Ukupna bruto površina svih katova (s podrumom i tavanom) zapadnog krila iznosi 1880m^2 .

Južno krilo

Jednokatno južno krilo dugačko je 40 m, široko 15 m i pokriveno je četverostrešnim krovom.

Kompozicijom dominira središnji prostor u prizemlju i na katu čija se os podudara s osi cete koja vodi prema Zvjerinjaku na sjeveru te osi perivoja na jugu. Artikulacija prostorija je gotovo simetrična u odnosu na središnji prostor sa stubištem. Istočno i zapadno nalaze se grupe prostorija (cjeline od po 4 prostorije) međusobno povezane vratima (kružna veza). U središnjem prostoru nalazi se trokrako stubište u koje se ulazi s trijema na sjeveru i jugu. U prizemlju i na katu na sjevernom, zapadnom i južnom pročelju prostire se otvoreni trijem.

Ukupna bruto površina svih katova (s podrumom i tavanom) istočnog krila iznosi 1848m^2 .

Spojno krilo

Ovo krilo, ukupne dimenzije 10x4 m, površine 84m² povezuje kat južnog krila dvorca s galerijom u crkvi. Vanjski zidovi spojnog krila su velike debljine. Prema južnom krilu zidovi se stanjuju. U prizemlju, na sjevernom dijelu kolni je prolaz, a na južnom manja prostorija u koju se pristupa s trijema na južnom pročelju južnog krila. Spojno krilo je na katu vratima povezano s trijemom i prostorijom 67 na južnom dijelu, a na sjevernom s galerijom u crkvi.

Crkva

Jednobrodna crkva, 24x10 m, pravilno je orijentirana i zaključena poligonalnim završetkom svetišta na istoku. Na zapadnom pročelju nalaze se glavna vrata. Na sjeverom pročelju svetišta nalazi se još jedan, sporedni ulaz. Unutrašnjost je pilastrima podijeljena na pet polja. Nad prvim poljem od ulaza nalazi se galerija. Slijedeća tri polja međusobno identičnog oblikovnja čine središnji crkveni prostor. U petom, poligonalno zaključenom polju nalazi se svetište i kripa ispod njega. U kriptu se ulazi iz svetišta. Jedanaest segmentno završenih prozora postavljeni su visoko, pod krovnim vijencem. Na galeriju crkve se s kata južnog krila pristupa spojnim hodnikom. Strop u crkvi je ravan. Krovšte je dvostrešno pokriveno biber crijepom. U sjeverozapadnom uglu iz krovšta izlazi dimnjak podignut u novijem razdoblju kada crkva nije bila u sakralnoj funkciji.

Ukupna bruto površina crkve (s kriptom i tavanom) iznosi 546m².

Ukupna bruto površina kompleksa dvorca (zapadno, južno i spojni krilo s crkvom) iznosi 4358m²

c) Oblikovanje pročelja

Zapadno krilo

Završna obrada pročelja zapadnog krila je glatka žbuka oličena u boji svijetle marelice. Vertikalna podjela provedena je međukatnim vijencem jednostavne profilacije. U donjoj zoni prizemlja nalazi se blago naglašeni sokl recentnije izvedbe.. Krovni vijenac je nešto bogatije profilacije od onog međukalnog i završna obrada mu je glatka žbuka iste boje. Na istočnom pročelju u prizemlju nalazi se lučni otvor kolnog prolaza. Južno od njega nalazi se jedan dvokrilni prozor sa željeznom rešetkom, a sjeverno od njega dva su dvorkilna prozora zatvorena drvenim klapnicama s izrezbarenim trolistom u gornjoj zoni. Na katu, iznad kolnog prolaza, ali ekscentrično prema jugu nalazi se četverokrilni prozor prostorije knjižnice (51). U osi prozora prizemlja, sjeverno od kolnog prolaza nalaze se dva prozora istih dimenzija, ali bez drvenih klapnica ili reberenica.

Sjeverno pročelje zapadnog krila rastvoreno je prozorima/otvorima (8 osi) u neujednačenom ritmu ali identičnih dimenzija. Vjerojatno je nekoliko izvornih otvora naknadno zatvoreno kao što su vrata u prizemlju naknadno otvorena. U središnjem dijelu, u kojem je krilo podrumljeno, nalaze se izduženi otvori podruma. Na istočnom dijelu u zoni sokla dva pravokutna otvora pripadaju sustavu kanala za ventilaciju zidova i podruma. Vidljivi tragovi oštećenja zidnog plašta od ratnih razaranja u istočnom dijlu zapadnog krila u zoni prizemlja otkrivaju nam materijal zida: opeka.

Zapadno pročelje zapadnog krila samo u prizemnoj zoni ima dva prozora istih dimenzija i

oblikovanja kao što su prozori na istočnom i sjevernom krilu bez sačuvanih klapnica ili rebrenica. Južno pročelje zapadnog krila u istočnom dijelu koje je blago istaknuto, u prizemlju i katu, ima središnje postavljen po jedan prozor istih dimenzija i oblikovanja kao što su prozori na istočnom, sjevernom i zapadnom pročelju bez sačuvanih klapnica ili rebrenica. Središnji dio prizemlja južnog pročelja zapadnog krila podijeljeno je lukovima na sedam polja identičnim onima u unutrašnjosti. Na prijelazu pilastara u lukove nalaze se jednostavno profilirani vijenci. U prvom polju (gledano od zapada) nalaze se jednokrila vrata i stube. U drugom, šestom i sedmom nalaze se dvokrilni prozori segmentno zaključeni. Prozor u sedmom polju ima željeznu rešetku. U četvrtom (središnjem, polju nalazi se trokrilni prozor segmentno završen. Na katu su ritam, veličina i oblikovanje prozora identični onima u prizemlju. U krovu se nalaze četiri otvora za ventilaciju i četiri dimnjaka od opeke.

Zapadno pročelje istočnog dijela zapadnog krila (spojnog prema južnom krilu) u prizemlju je rastvoreno s dva luka. U sjevernom, većem, je kolni prolaz. Na katu iznad lukova, u osi, smješteni su prozori identičnog oblikovanja i dimenzija onima na katu južnog pročelja zapadnog krila. Međukatni vijenac bogatije je profilacije od onog na istočnom, sjevernom, zapadnom i južnom pročelju zapadnog krila.

Južno krilo

Zapadno pročelje južnog krila nadovezuje se na zapadno krilo. Međukatni vijenac iste je profilacije i kontinuiran sa zapadnim krilom. Prizemlje je također rastvoreno lukovima (pet), ali nešto manjih dimenzija. U drugom polju (gledano od sjevera) nalazi se trokrilni prozor sa željeznom rešetkom, a u četvrtom jednokrila dvna vrata sa staklenom ispunom. Na katu zapadnog pročelja južnog krila nalazi se trijem s pet drvenih stupova kružnog profila s kapitelom i bazom neorenesansnog oblikovanja. Između njih nalazi se drvena ograda s ispunom od križno postavljenih letvica. Otvori prostorija na trijem na prvom katu zatvoreni su drvenim klapnicama s izrezbarenim trolistom u gornjoj zoni. Između krovu zapadnog i južnog krila vidljiv je završetak zabatnog zida. Južno krilo postavljeno je na „postament“ koji je na jugu nešto viši od onog na sjeveru u odnosu na kotu terena.

Prizemlje južnog pročelja južnog krila rastvoreno je s dvanaest lukova različitih širina. U osmom polju (gledano od zapada) su smještena vrata, a u dva polja, istočno i zapadno od njega su prozori. Ostali prozori ne prate ritam polja, već ritam unutarnjeg rasporeda prostorija. Osim četverokrilnog prozora sa željeznom rešetkom u zapadnom dijelu ostali prozori zatvoreni su drvenim klapnicama s izrezbarenim trolistom u gornjoj zoni. Isti ritam, veličina i oblikovanje se ponavljaju u prozorima na katu. U zapadnom dijelu pred južnim pročeljem dograđena je u novije vrijeme terasa ograđena betonskim profiliranim stupovima parapetne visine i natkrivena tendom na drvenoj konstrukciji. Oblikovanje trijema na katu identično je onom na zapadnom pročelju. Četrnaest drvenih stupova kružnog profila nose gredu odnosno pokrov trijema. Zadnja dva stupa na istoku polugrađena su u zid (prostorija 69). Između ostalih se nalazi drvena ograda s ispunom od križno postavljenih drvenih letvica. U krovu se nalazi pet otvora za ventilaciju, dimnjaci od opeke i centralno u osi ulaza

željezni jarbol za zastave.

Završna obrada pročelja je glatka žbuka. Ne postoji međukatni vijenac. U sjevernom dijelu u osi su postavljeni dvokrilni prozori u prizemlju (sa željeznom rešetkom) i na katu dok u južnom dijelu na mjestu prizemnog prozora dvokrilan kolna vrata.

Sjeverno pročelje u prizemlju i na katu rastvoreno je trijemovima. Deset zidanih stupova kružnog profila s neorenesansnim kapitelima nose trijem kata. Prvi i posljednji stup poluugrađeni su u zid. U središnjem polju i u prizemlju i na katu nalaze se dvokrilna drvena vrata. Istočno i zapadno od njih nalaza se po jedan jednokrilni prozor. Ostali prozori su dvokrilni u prizemlju sa željeznom rešetkom na katu s drvenim klapnicama. Krovšte trijema nos sedam izrezbarenih drvenih stupova pravokutnog presjeka. Između njih je drvena ograda s ispunom od izrezbarenih pravokutnih stupića. Krovšte je otvoreno s tri krovna prozora.

Spojno krilo

Završna obrada spojnog krila je glatka žbuka. Na zapadnom pročelju u sjevernom dijelu prizemlja nalazi se lučni otvor – kolni prolaz. U osi iznad njega, na katu je dvokrilni prozor sa željeznom rešetkom. Identična je artikulacija istočnog pročelja.

Crkva

Završna obrada pročelja je glatka žbuka. Glavno, zapadno pročelje rastvoreno je u prizemlju dvokrilnim drvenim vratima s ukladama i kamenim okvirom. Iznad vrata ugrađena su dva kamena reljefa – grbovi. U zabatu u osi glavnog ulaza nalazi se prozor u obliku elipse. Južno od vrata u zoni sokla prislonjena je kamena bogato ukrašena posuda vjerojatno nekadašnji dekorativni element perivoja.

Sjeverno pročelje rastvoreno je u gornjoj zoni s pet segmentno završenih prozora koje obrubljuju jednostavno profilirane i blago izbačene erte. U prizemlju, ispod prvog prozora (gledano od zapada) nalazi se niša i postament. U tom dijelu pročelja u zoni krovšta nalazi se dimnjak (!?)

Na istočnom pročelju nalazi se prozor kripe blago segmentno zaključen. Otvori svetišta identični su prozorima na sjevernom pročelju. Ispod prozora na sjeveroistočnom pročelju nalaze se vrata sa stepenicama, a u jugoistočnom su vrata zazidana i ožbukana grubom žbukom.

Južno pročelje oblikovano je identično kao i sjeverno.

d) Struktura: materijali i konstrukcija

Kompleks dvorca građen je opekom različitih dimenzija. Unutarnja i vanjska obrada zida je žbuka koja je oličena različitim bojama. Kompletna stolarija (prozori, unutrašnja i vanjska vrata) je drvena: drveni okviri i krila s mjestimično sačuvanim drvenim unutrašnjim i vanjskim klapnicama ili rebrenicama. Pojedini prozori imaju željeznu rešetku s vanjske strane. Oluci (žljebovi i vertikalni odvodi) su od pocinčanog lima. Konstrukcija krovšta je drvena, a pokrov biber crijep. Ograda trijema na katu južnog krila je drvena. Sve stube na ulazima su od kamena.

Pristupno dvorište dijelom je zatravljeno a dijelom posipano sipinom. Nogostup je popločen

betonskim pločama.

Zapadno krilo

Podrum zapadnog krila svođen je češkim svodom s pojasnicama. U prizemlju istočnog dijela zapadnog krila četiri prostorije (13, 14, 15, 16) svođene su češkim svodom, a njihovo vanjsko zide je naglašeno deblje od onih u zapadnom dijelu.

Hodnik u prizemlju zapadnog krila (6) podijeljen je pojasnicama i pilastrima na osam polja koja su zasvođena češkim svodom. Prostorije središnjeg i zapadnog dijela prizemlja zapadnog krila (1, 2, 7, 8, 9 i 10) nadsvođene su samostanskim (koritastim) svodom sa susvodnicama. Stubište u zapadnom dijelu zapadnog krila je željezno. Na istočnom dijelu su drvene pune stube na zidanoj podkonstrukciji. Prostorija (11) pod podestom tog stubišta je svođena bačvasto sa susvodnicama. Kolni prolaz (17) popločen je drvenim kockama preko kojeg je većim dijelom postavljen beton. Južno od njega dvije prostorije (19 i 20) zasvođene su češkim svodom. Podovi komunikacija i sanitarija obloženi su opekom, pločicama ili cem. glazurom dok su u prostorijama (sobama) drveni (parket ili daske).

Na katu zapadnog krila sve prostorije imaju ravni strop koji profilirano „prelazi“ u zid – holkel. Stropna konstrukcija prostorija (44, 45, 46 i 47) na katu u središnjem dijelu zapadnog krila je dveni grednik kojeg nosi sjeverni vanjski zid i sjeverni zid hodnika (42).

Južno krilo

Prostorije prizemlja imaju ravni strop, drveni grednik koji je oslonjen na nosive zidove južno i sjeverno. U prostorijama prizemlja na ravnom stropu vidljiva je središnje postavljena drvena greda u smjeru istok-zapad sa središnje poduprtim drvenim stupom. Iznimka su dvije prostorije na zapadu koje imaju spuštene strop. U središnjem dijelu ovog krila ističe se drveno trokrako stubište. Opisana drvenarija je djelomično dekorativno izrezbarena. Na katu južnog krila mjestimično je vidljiva kanatna drvena konstrukcija.

e) Opis po prostorijama

Zapadno krilo

PODRUM Z

Pravokutni prostor u središnjem dijelu zapadnog krila podijeljen je pojasnicama na 5 polja od kojih svaki ima obostrano (na sjeveru i na zapadu) središnje postavljene niše. Pozicija niša ne prati poziciju podrumskih prozora na sjevernom pročelju. U podrum se ulazi stubištem na istočnoj strani (12) Završna obloga poda je opeka. Svod nad poljima je češki. Na zapadnoj strani nalazi se izduženi pravokutni prostor s otiscima stuba u zapadnom i istočnom zidu. Na ovom mjestu je vjerojatno bilo stubište koje je kasnije dokinuto. Stanje je dobro. Podrum je suh i očišćen.

PRIZEMLJE

Prostorija 1

Prostorija pravokutnog tlocrtnog oblika, na sjeverozapadnom uglu u prizemlju, u koju se pristupa iz prostorije južno od nje (2), svođena je samostanskim svodom sa susvodnicama nad otvorima. Završna obrada poda je parket slagan u rombove (vidi prilog). Stolarija je izvorna s istim detaljima kao i u prostorijama na katu zapadnog krila. Na jugoistočnom uglu vidljiv je otvor dimnjaka. Stanje prostorije 1 je loše. Vidljivi su tragovi kapilarne vlage na vanjskim zidovima do visine cca 150 cm od poda. Susvodnica na sjevernom zidu, istočno, nema prozor tj, vjerojatno je on zazidan.

Prostorija 2

Na jugoistočnom uglu u prizemlju zapadnog krila nalazi se prostorija pravokutnog tlocrtnog oblika u koju se pristupa iz trijema (6). Svođena je samostanskim svodom sa susvodnicama i završna podna obloga je parket (sve isto kao 1). Stolarija je izvorna istih profilacija i detalja kao u susjednoj prostoriji sjeverno (1). Vidljiv je otvor za dimnjak na sjeveroistočnom uglu. Stanje joj je srednje.

Prostorija 3

Ispod stubišta prostorija je izduženog pravokutnog oblika u koju se pristupa iz stubišnog preprostora (5). Niša na zapadnom zidu uz sjeverno pročelje sugerira poziciju nižih vrata. Strop joj je ravan, a djelomično je završna obloga poda terazzo ploče (sivo-crno i bijelo dim 20x20cm. Ložište peći za prostorije 1 i 2 zatvoreno je željeznim vratima istog oblikovanja kao što su vrata ložišta u trijemu (6). Zid između ove prostorije i prostorije 4 je tanji i noviji, a njime je podijeljen prozor na sjevernom pročelju koji ima željeznu rešetku modernijeg oblikovanja (krugovi). Prozorska niša drugačijeg je oblikovanja od ostalih niša prostorija prizemlja. U prostoriji je vidljiv podgled željeznog stubišta i njegove konstrukcije (L profili kao tetive i plosno željezo).

Prostorija 4

Pravokutna prostorija s wc školjkom i umivaonikom popločena je novijim keramičkim pločicama ortogonalno postavljenim. Zid je obložen novijim keramičkim pločicama do visine 150 cm od poda. Strop je ravan. Na mjestu gdje je otpala žbuka na stropu vidljivo je plosno željezo. Stolarija je identična kao i u prostoriji 3.

Prostorija 5

Predprostor stubišta uzdignut je za dvije stube u odnosu na pod trijema. Pod je obložen crvenim terazzo pločama dim 20x20 cm postavljene na dijagonalu. Sokl je izveden u žbuci s jednostavnom profilacijom i visok je 18 cm. Strop je ravan, a spoj sa zidovima izveden je holkelom. Na istočnom zidu nalazi se ložište peći s metalnim identičnim ložištima u trijemu (5). Iznad prve stube stubišta za kat nalazi se metalna vodilica vjerojatno za zastor. Oblikovanje pripada zadnjoj fazi (prijelaz stoljeća). Prostorije 3, 4 i 5 vjerojatno su bile jedinstvena prostorija koja je podijeljena u zadnjoj fazi obnove dvorca odnosno kada je interpolirano stubište.

Trijem 6

Trijem je podijeljen pojasnicama na 8 polja nadsvođenih češkim svodom. U I. i VIII. polju su ulazi odnosno vanjska vrata na južnom pročelju, a u ostalim prozori. Iz I. polja pristupa se jednom kraku stubišta za kat, a ulaz u podrum je u II. polju. Trijem je pregrađen pregradnim zidom s vratima između II. i II. polja te između VI. i VII. Između IV. i V. polja je recentnija drvena pregrada. Završna obloga poda u I. polju su daske, u VI. cementna glazura, a u ostalim opeka dimenzije 27x14 cm složena „na riblju kost“. Između 2. i 3. polja te između 6. i 7. hodnik je pregrađen tankim zidom s jednokrlnim vratima.

Oblikovanje vanjske stolarije (prozori i vanjska vrata) pripada posljednjoj fazi izgradnje (pregradnje) dvorca s prijelaza 19./20. stoljeće. Istoj fazi pripadaju i vrata u pregradnim zidovima. Vrata prostorija 2, 7, 8, 9 i 10 pripadaju starijoj fazi.

U V. polju nalazi se ložište peći za prostorije 7 i 8, a u III. otvor u visini cca 150 cm od poda s metalnom rešetkom vjerojatno kao ventilacija podruma. U VII. polju nalazi se dobro sačuvana kaljeva peć.

Stanje ove prostorije je srednje. U III. i IV. polju odložen je veliki broj izvorne stolarije s okovima koju je potrebno sačuvati i upotrijebiti kod obnove.

Budućim sondiranjem utvrdit će se da li je trijem bio izvorno otvoreni.

Prostorija 7

Izdužena pravokutna prostorija povezana je vratima na istočnom zidu s prostorjom 8.

Završna obloga poda je parket dim. 26x5.5 cm složen „na riblju kost“. Zidovi su recentno obloženi gips-kartonskim pločama do visine cca 200 cm. Strop je samostanski sa susvodnicama. Susvodnica na zapadnom zidu ukazuje na postojanje vrata prema prostoriji 5, a na južnom zidu da su vrata vjerojatno izvorno imala drugu poziciju.

Stolarija je izvorna, a opće stanje je dobro.

Prostorija 8

Pravokutna prostorija oblikovanjem identična ali nešto šira od prostorije 7. Pojasnica na istočnom zidu sugerira poziciju vrata koja su naknadno zazidana.

Prostorija 9

Pravokutna prostorija dimenzija indentičnih prostoriji 8.

Završna obloga poda je parket dim. 26x5.5 cm složen „na riblju kost“. Zid je oličen smeđom uljanom bojom do visine 132 cm od poda. Svod je samostanski sa susvodnicama. Stolarija je izvorna. U jugozapadnom uglu nalazi se otvor za dimnjak peći. Na sjevernom zidu vidljivi su tragovi kapilarne vlage.

Prostorija 10

Kvadratna prostorija u koju se kao i u prostorije 7, 8, i 9 ulazi iz trijema. Osim prozora na

sjevernom zidu postoje i vanjska dvokrilna vrata. Iz ove prostorije ulazi se u prostoriju I I – prostor pod podestom stubišta.

Završna obloga poda su dske širine 30 cm. Isto kao i u prostoriji 9 zid je oličen uljanom smeđom bojom do visine 132 cm od poda. Svod je samostanski sa susvodnicama. Položaj susvodnica na zapadnom zidu ne odgovara položaju današnji vratiju na istom zidu.

Stolarija je izvorna. U jugozapadnom uglu nalazi se otvor za dimnjak nekadašnje peći.

Stanje je dosta loše, postoji veliko oštećenje (rupa) u sredini svoda.

Položaj susvodnica sugeriraju na amfiladnu povezanost prostorija 5, 7, 8 i 9..

Prema oblikovanju i poziciji možemo pretpostaviti kako je izvorno ovdje bila smještena kuhinja.

Prostorija I I

Pravokutna prostorija svijetle visine cca 190 cm. Pod ove prostorije je niži za 48 cm niži od prostorije I 0 (2 stepenice) i obložen je daskama (po sredini) i opekom. Na vanjskom zidu vidljivi su tragovi kapilarne vlage. Svod je bačvasti sa susvodnicama nad nišama na vanskom zidu koji su vjerojatno zazidani prozori. (Na istočnom zidu zazidana su vrata prema prostoriji I 3) s vidljivim drvenim okvirom. Sa svoda vise dvije metalne alke. Stanje prostorije je loše. U sjeveroistočnom uglu otvorena je građevinska sonda (S-a) kojom je postala vidljiva „čvrsta“ reška odnosno potvrđuje pretpostavku kako je zapadni dio zapadnog krila kasnije dozidan na istočni (prostorija I 3).

Prema poziciji i oblikovanju pretpostavljamo da je izvorna namjena prostorije bila smočnica.

Prostorija I 3

U ovu pravokutnu prostoriju ulazi se iz prostorije I 5. Završna obloga poda je beton. Svod je češki. Istočni zid, prema prostoriji I 4 je pregradni. Stolarija je izvorna. Oblikovanje prozora je identično prozorima u svim prostorijama prizemlja zapadnog krila.

Prostorija I 4

Oblikovanje je identično prostoji I 3. Na istočnom zidu sjeverno od prozora otvorena je građevinska sonda (S-b) koja ukazuje na postojanje otvora ranije strukture.

Prostorija I 5

Izduženog pravokutnog oblika ova prostorija povezana je s prostorijom I 6 otvorom segmentno zaključenim u nosivom zidu što je vjerojatno kasnija intervencija. U južnom djelu prostorija je pregrađena recentno tankim zidom zbog potrebe formiranje sanitarnog čvora. Završna obrada poda je beton, a zid je obložen do visine 131 cm od poda drvenom lamperijom identično prostorijama I 3, I 4 i I 6. Svod je češki.

Prostorija I 6

Pravokutna prostorija s ulazom iz veže (I 7) preko jedne stepenice. Veća je u odnosu na prostorije I 3, I 4 i I 5. Zajedno čine sklop prostorija s najdebljim zidovima u cijelom kompleksu dvorca.

Završna obloga poda je beton, zid je obložen lamperijom do visine 132 cm od poda. Svođena je češkim svodom. Stolarija i okov prozora kao i vanski vrata je izvorna. Na južnom zidu nalazi se otvor ložišta. Stanje je osrednje. Na vanskom, istočnom, zidu vidljivi su tragovi kapilarne vlage iznad lamperije.

Prolaz 17

Kolni prolaz koji povezuje ulazno i sekundarno dvorište. U istočnom dijelu na sjevernom i južnom zidu smještena su vrata identičnog oblikovanja. Pod je djelomično obložen opekama i betonom preko drvenih kocki. Strop je ravan s holkelom. Zapadni dio, pred ulazom u trijem (6) križno je nadsvođen.

Trijem 18

Otvoreni prostor koji povezuje kolni prolaz (17) i trijem južnog krila (21) križno je nadsvođen i popločen novijim keramičkim pločicama. Na istočnom zidu nalazi se duboka niša. Stanje je srednje. Vidljivi su tragovi kapilarne vlage na zidovima.

Prostorija 19

Pravokutna prostorija povezana je vratima na istočnom zidu s prostorijom 20, a na sjevernom se nalazi prozor prema kolnom prolazu (17). Na južnom zidu nalazi se zazidani otvor prema prostoriji 22. Svod je češki, a završna obloga poda su terazzo pločice. Zidovi su obloženi lamperijom. Stanje je dobro.

Prostorija 20

Pravokutna prostorija u koju se ulazi iz kolnog prolaza 17. Na južnom zidu se nalaze vrata prema prostoriji 24 čiji je pod za visinu jedne stube viši. Nadsvođena je češkim svodom, a na podu su terazzo pločice. Prema trijemu na sjevernom pročelju južnog krila (28) nalazi se zazidani otvor. Zid je obložen do cca 120 cm visine lamperijom. Stanje je dobro.

KAT

Prostorija 38

U pravokutnu prostoriju ulazi se iz prostorije 39 i 41. Završna obloga poda je parket sagan na „riblju kost”. Strop je ravan s holkelom jednostavne profilacije. U jugoistočnom uglu ostaci su kaljeve peći (bijela s reljefnom cvjetnom dekoracijom). Stolarija je izvorna, ali nije cjelovita. Nedostaju vanjske rebrenice i unutarnje drvene klapnice. Isto stanje je svih prozora na katu.

Prostorija 39

Oblikovanjem identična prostoriji 38. Vrata koja povezuju ovu prostoriju s trijemom (42) su nešto viša od onih prema prostoriji 38. Sa stropa u istočnom djelu ove prostorije otpala je žbuka odnosno trstika te je vidljiva međukatna konstrukcija – drveni grednik (greda do grede). Stolarija je

izvorna.

U sjeverozapadnom uglu nalazi se kamin obložen ker. pločicama u boji slonovače.

Stanje je loše jer je strop u 1/3 prostorije propao.

Prostorija 40

Uska pravokutna prostorija uz sjeverni zid. Podijeljena drvenom pregradom na prostor wc-a i tuša. Prozorska niša oblikovana je dugačije nego u ostalim prostorijama kata. Završna obloga poda su novije keramičke pločice isto kao i na zidu do visine 200 odnosno 150 cm.

Prostorija 41 - stubište

Pravokutni prostor preoblikovan je vjerojatno u posljednjoj fazi adaptacije dvorca (prijelaz 19/20. st.) kada je interpolirano metalno stubište. Pod prostora pred stubištem popločen je terazzo pločicama dim. 20x20 cm sa žbukanim soklom jednostavne profilacije - sve isto kao prostorija 5. Strop je ravni s holkelom jednostavne profilacije. Stubište je ograđeno metalnom ogradom s vertikalnim stupovima i drvenim rukohvatom. Na istočnom pročelju nalazi se ložište s metalnim vratima koje je služilo peći u prostoriji 44.

Prostorije 38, 39, 40 i 41 formirane su u sklop vjerojatno krajem 19. st. kada je interpolirano stubište i otvoren ulaz u trijem u prizemlju. Oblikovanjem i pozicijom vjerojatno je služio kao izdvojena stambena cjelina.

Trijem 42

Izdužena pravokutna prostorija podijeljena pilastrima koji prate ritam vanjskog plašta prizemlja južnog pročelja. Završna obloga poda je u prvom polju kod stubišta na zapadu opeka, a ostalo cementna glazura. Ispod nalaza „odlijepljenog“ pilastra žbuka i boja kontinuiraju, što navodi na zaključak da su pilastri samo dekorativni i naknadno dodani. Strop je ravan i nešto niži od stropa u prostorijama 38, 39, 40, 41 43, 44, 45, 46, 47. Oblikovanje stolarije pripada posljednjoj fazi obnove dvorca s početka 20. st. Nedostaju prozorska krila i vanjske rebrenice. Vrata su istovjetno oblikovana (izvorna) osim što su nešto niža kod prostorija 46 i 47.

Na sjevernom zidu nalaze se dva ložišta s metalnim vratima identična ložištima u prostorijama 5, 6 i 41. Stanje je loše. Obloga stropa (trstika) je na više mjesta propala. Uz južni zid prislonjen je fragment rimske stele. Ovdje je odložen i velik broj dijelova kaljevih peći koji bi se mogli upotrijebiti prilikom obnove.

Prostorija 43

Pravokutna uska prostorija nastala pregradnjom prostorije 44. Vrata su velikih dimenzija, okvir je zasječen što upućuje da su vrata premještena s neke druge prostorije.

Prostorija 44

Pravokutna prostorija, oblikovanjem i detaljima (obloge, strop, stolarija) identična je prostorijama 38 i 39. Vrata prema prostoriji 45 su zatvorena. Na zapadnom zidu nalazi se otvor dimnjaka.

Prostorija 45 i 46

Pravokutne prostorije identičnih dimenzija povezane vratima u središnjoj osi na zidu između njih. Stolarija je izvorna identičnog oblikovanja kao u svim stambenim prostorijama na katu. U jugoistočnom uglu prostorije 45 i u jugozapadnom uglu prostorije 46 nalaze se dimnjački otvori za peći.

Prostorija 47

Prostorija kvadratnog oblika najvećih je dimenzija u odnosu na stambene prostorije zapadnog dijela kata. Na sredini prostorije u podu velika je rupa prekrivena daskama. Prostorija je ispunjena starom stolarijom koja bi se mogla upotrijebiti kod obnove. Zapadni zid prema prostoriji 46 uočljivo je deblji od ostalih pregradnih zidova prostorija 44-46. Južno do vrata u tom zidu viljivo je pojačanje zida.

Prostorija 48 – stubište

Dvokrakom stubištu, sa zidom između krakova, pristupa se iz prvog polja prostorije 6 u prizemlju te iz prostorije 49 na katu. Podest je nadsvođen češkim svodom, a krakovi bačvastim. Stube su drvene, a završna obloga poda podesta je opeka dim. 28x14 cm slagana „na riblju kost“. U sjeveroistočnom uglu podesta izvedena je sonda (S -c) koja otkriva „črstu rešku“ odnosno potvrđuje pretpostavku kako je stubište naknadno dograđeno zapadno od ranije strukture na istočnom dijelu zapadnog krila. Stanje ove prostorije je loše. Žbuka je otpala djelomično sa zidova i svoda.

Prostorija 49

Prostorija u obliku slova „L“ nastavak je trijema (42 i 52). Podna obloga je opeka dim 28x14 cm slagana „na riblju kost“ koja je djelomično popucala i oštećena. Strop je ravan s naknadno dodanim holkelom. Stolarija je novija u odnosu na stolariju prostorije 42. Drvena prozorska uklada (okvir) obloga je cijele prozorske niše. Vrata prema prostorijama 25 i 15 su nešto niža od onih prema prostoriji 51 gdje vratni okvir seže do stropa. Na istočnom zidu nalazi se ložište peći i kamina u prostorijama 50 i 51. Vrata ložišta su sličnog oblikovanja kao vrata ložišta u prostorijama 42, 6, i 5 samo nemaju rupe za zrak u donjoj zoni. Stanje prostorije je loše. Sa stropa je otpala žbuka, a na zidovima je popucala na više mjesta.

Oblikovanjem pripada zadnjoj fazi izgradnje / pregradnje dvorca.

Prostorija 50

Velika pravokutna prostorija na sjeveroistočnom uglu zapadnog krila vjerojatno je služila kao

reprezentativni salon. Povezana je s prostorijom 5 I i zajedno su činile sklop najraskošnije uređenih prostorija dvorca. Završna obrada poda je parket velikih dimenzija sagan u kvadrate dim 60x60 cm (vidi skicu uz fotografije). Zidni plašt je ukrašen uglovnim lezenama, bogato profiliranim holkelom izvedenim u gipsu. Sokl je izveden u kombinaciji gipsa i drveta. Današnja boja navedenih dekorativnih elemenata je svijetloplava dok je ostala ploha zida bijela. Stolarija je izvorna i oblikovanjem pripadaju najstarijem sloju. Prozori imaju drvene uklade, parapete i klapnice koje djelomično nedostaju. Prozorski otvori zadiru u vijenac.

U sjeverozapadnom uglu nazire se pozicija kamina ali bez otvora dimnjaka premda je na tom mjestu pozicija dimnjaka. U jugozapadnom uglu nalazi se niša za peć i otvor dimnjaka. Stanje prostorije je srednje. Mjestimično je popucala žbuka. Parket je oštećen i lošem stanju.

Prostorija 5 I

Pravokutna prostorija gotovo identičnih dimenzija kao prostorija 50 oblikovanjem i opremom najreprezentativnija je prostorija dvorca. Služila je kao knjižnica i sačuvane su ugrađene drvene vitrine. Završna obrada poda je parket istog oblikovanja i dimenzija kao prostorija 50. Zid je ukrašen uglovnim drvenim i oličenim lezenama, holkelom i soklom/ oplatom do visine 85 cm od poda. Današnja boja navedenih dekorativnih elemenata je oker dok je ostala ploha zida bijela. Stolarija je identičnog oblikovanja kao u prostoriji 50. U sjeverozapadnom uglu nalazi se kamin obložen crvenim kamenom. Stanje prostorije je srednje. Podna obloga je u lošem stanju.

Južno krilo

PODRUM J

Pravokutni prostor, smješten uz sjeverni rub krila, podijeljen je pojasnicama na 4 polja. U podrum se ulazi stubištem i hodnikom u obliku slova „L“ na istočnoj strani (12). Završna obloga poda je opeka. Svod nad poljima je češki. Stanje je dobro. Mjestimično na opekama na zidovima vidljivi tragovi soli.

PRIZEMLJE

Trijem 2 I

Izduženi otvoreni trijem u obliku slova „L“ na jugozapadnom uglu južnog krila duž prostorija 22 i 23. Završna obloga poda su keramičke pločice. Svod je križni (7 polja).

Prostorija 22

Pravokutna prostorija u koju se pristupa iz prostorije 23. Završna obloga poda su novije keramičke pločice 33x33 cm. Strop je obložen pločama (spušteni strop). Stolarija je izvorna. Trokrilni dvostruki prozor s drvenom parapetnom ispunom ima s vanjske strane željeznu rešetku. Između prostorije 22 i 23 postojala su dvokrilna vrata o čemu izvorni okvir s pantima. U jugozapadnom uglu nalazi se kaljeva peć boje slonovače. Stanje je dobro no potrebno je vratiti izvorno završno oblikovanje poda

i stropa.

Zidovi prostroja 22 i 23 deblji su od ostalih zidova u prizemlju južnog krila.

Danas je ovaj prostor u funkciji café bara kao i prostorije 23, 24, 25 i 27.

Prostorija 23

Pravokutna prostorija na jugozapadnom uglu južnog krila vanjskim vratima povezana je s trijemom (21). Završna obloga poda, zida i stropa je kao i u prostoriji 22. U sjeverozapadnom uglu nalazi se dobro očuvani kamin boje slonovače. Četverokrilni prozor na južnom zidu je izvoran oblikovanjem identičan onom u prostoriji 22.

Prostorija 24

Pravokutna prostorija povezana je s prostorijom 23 nešto nižim vratima od onih koje povezuju ovu prostoriju s prostorijom 25. Završna obloga poda je linoleum na terazzo pločicama (crvene rubno, u sredini bijele boje). Strop je ravan s holkelom i središnje postavljenom gredom u smjeru istok-zapad oslonjene na stup u sredini. Stolarija je izvorna. Stanje je dobro.

Prostorija 25

Pravokutna prostorija. Završna obloga poda su novije keramičke pločice 33x33 cm. Strop je ravan s holkelom i središnje postavljenom gredom u smjeru istok-zapad. Funkcija ove grede kao i onih u prostorijama 24, 26, 27, 31, 32, 34 i 35 je pojačanje konstrukcije odnosno statička stabilizacija. Samo u ovoj prostoriji nedostaje stup u sredini na koji se oslanja greda, premda se vidi njegova pozicija (otisak u gredi). Nepoznato je kada je on uklonjen. Stolarija je izvorna. U sjeveroistočnom uglu nalazi se kaljeva peć tirkizne boje. Stanje je dobro.

Prostorija 26

Kvadratna prostorija povezana vratima sa stubištem (29). Završna obloga poda su keramičke pločice 20x20 cm. Zid je obložen keramičkim pločicama do visine 200 cm od poda. Strop je ravan s holkelom. Stolarija je izvorna. U jugozapadnom uglu nalazi se otvor/ ložište. Stanje je neuredno. Prostorija je zatrpana različitim stvarima i neprohodna.

Prostorija 27

Izvorno pravokutna prostorija pregrađena je na više manjih prostorija: u sjevernom dijelu ostave, u južnom sanitarije. Završna obloga poda su keramičke pločice. Strop je ravan, u južnom dijelu s holkelom, dok je u sjevernom spuštenu strop. Stolarija je djelomično izvorna: vrata prema prostorijama 25 i 29 te prozori na južnom pročelju.

Trijem 28

Trijem se prostire duž sjevernog pročelja južnog krila u prizemlju. Osam zidanih stupova kružnog profila (8 cijelih i 2 polugrađena) s neorenesansnim kapitelom i bazom dijele prostor na devet polja

i nose gredu trijema koja je u novije vrijeme zamijenjena armiranobetonskom i obložena daskama. Završna obloga poda su keramičke pločice, a rubno crvenkastim kamen. Pod je uzdignut za visinu jedne stube u odnosu na teren ulaznog dvorišta. Stanje je loše. Strop (daske) je na više mjesta propao.

Prostorija 29 – stubište

Izvorno pravokutna prostorija, poprečno postavljena, povezuje u prizemlju sjeverno i južno pročelje. U novije vrijeme pregrađena je na više manjih prostora. Završna obloga poda su terazzo pločice. Strop je ravan s drvenom oplatom. Stolarija je izvorna osim krila vanjskih vrata na južnom pročelju. Stanje je neuredno.

Trijem 30

Trijem se prostire duž južnog pročelja južnog krila u prizemlju. Pročelje je rastvoreno s dvanaest polukružnih lukova na stupcima. Na krajnjem jugoistočnom dijelu nalazi se puni zid u dužini koja bi odgovarala jednom luku ostalih polja. Najужи luk je osmi od zapada i u osi je ulaza u prostoriju 29. Završna obloga poda su keramičke pločice. Strop je ravan s daskama kao završnom oblogom. Stolarija je izvorna. Na vanjskoj strani prozora vidljive su rupe od ranijeg okova drvenih klapnica. Stupovi su u lošem stanju, na više mjesta žbuka otpada i vide se tragovi kapilarne vlage.

Prostorija 31

Pravokutna prostorija. Završna obloga poda su daske. Strop je ravan s holkelom i središnje postavljenom gredom u smjeru istok-zapad oslonjene na stup u sredini. Stolarija je izvorna. Stanje je dobro.

Prostorija 32

Pravokutna prostorija pregrađena u novije vrijeme drvenim pregradama (lamperija) na 3 dijela. Završna obloga poda su daske. Strop je ravan s holkelom i središnje postavljenom gredom u smjeru istok - zapad oslonjene na stup u sredini. Stolarija je izvorna.

Prostorija 33

Izdužena pravokutna prostorija sa sanitarnim čvorom (2 wc-a). Završna obloga poda su keramičke pločice. Zid je obložen keramičkim pločicama do visine 150 cm od poda. Strop je ravan. Vidljiva greda u stropu nastavak je grede prostorije 32 i 35.

Prostorija 34

Kvadratna prostorija. Završna obrada poda je beton. Strop je ravan s holkelom i središnje postavljenom gredom u smjeru istok-zapad oslonjene na stup u sredini. Stolarija je izvorna. Prozori su izvorni. Dvokrilna metalna vrata s nadsvjetlom prema prostoriji 35 su novija.

Prostorija 35

Kvadratna prostorija na jugoistočnom uglu južnog krila. Završna obrada poda je beton. Strop je ravan sa središnje postavljenom gredom u smjeru istok - zapad. Na istočnom pročelju nalaze se drvena dvokrilna (kolna) vrata. U podu prostorije, na jugoistočnom uglu nalazi se šaht s vodom. Prema opremi i oblikovanju prostorija je vjerojatno u jedno vrijeme služila kao garaža.

Prostorija 36

Manja pravokutna prostorija s ulazom iz trijema (28). Završna obloga poda je linoleum. Zidna obloga je drvena. Strop je ravan s plitkim holkelom. Drvena oplata i stolarija je izvorna.. Stanje je dobro.

Danas su prostorije 31, 32, 33, 34, 35 i 36 u funkciji tiskare „Grafika“

KAT

Trijem 52

Trijem u obliku slova „L“ nalazi se na katu na jugozapadnom uglu južnog krila, duž vanjskih zidova prostorija 53 i 54. Završna obloga poda su keramičke pločice. Drveni okrugli stupovi s kapitelom i postamentom nose grede ravnog stropa. Ograda je također drvena s ispunom od križno postavljenih drvenih letvica. Stolarija iz vremena izgradnje ovog dijela krila, razlikuje se od stolarije u istočnom djelu po drvenom parapetu. Stanje je loše. Postoje pukotine u stropu, a ograda je na zapadnom dijelu oštećena.

Prostorija 53 i 54

Kvadratne prostorije na krajnjem zapadnom dijelu južnog krila povezane su međusobno središnje postavljenim vratima. Debljina vanjskih zidova nešto je veća je od ostalih debljina vanjskih zidova prostorija na katu južnog krila. Podna obloga je parket većih dimenzija dekorativno sлагan u ploče dim. 62x62 cm (vidi skicu uz fotografije). Strop je ravan s bogato profiliranim holkelom. Stolarija je izvorna. Prozori su segmentno zaključeni, dvokrilni s drvenim parapetom s vanjske strane i vanjskim klapnicama. U jugozapadnom, odnosno sjeverozapadnom uglu nalaze se niše za peći. Stanje prostorija je loše. Zidovi su popucali i otpada žbuka sa stropa. Oblikovanjem prostorije pripadaju prvoj polovici 19. st.

Prostorija 55

Pravokutna prostorija. Završna podna obloga je parket dim. 50x12 cm sлагan „na riblju kost“. Strop je ravan s bogato profiliranim holkelom. Stolarija je izvorna. Trodjelni prozor (dva jednokrilna i središnji dvokrilni) i vrata oblikovno pripadaju tipologiji prozora južnog krila. Građevinska sonda (S-e) u sjevernom djelu zapadnog zida otkriva zazidana vrata (identičnih onim između prostorije 54 i 56) prema prostoriji 53 nešto nižih od postojećih vrata kao i kanatnu konstrukciju (drvena horizontalna

greda).

Prostorija 56

Pravokutna prostorija. Oblikovanje završne obloge poda, stropa s holkelom i stolarije identično je kao i u prostoriji 55. U sjeveroistočnom uglu nalazi se poluurušena kaljeva peć. Stanje je loše. Postoje pukotine u zidovima i na stropu. Građevinska sonda u jugozapadnom uglu pokazuje postojanje „čvrste reške“, odnosno potvrđuje tezu kako je ova prostorija naknadno dozidana na prostoriju 54. Cijelom dužinom zapadnog zida nazire se horizontalna greda kanatne konstrukcije, nastavak iz prostorije 55.

Prostorija 57 i 58

Pravokutne prostorije nastale su recentnim pregrađivanjem izvorno jedinstvene kvadratne prostorije. Oblikovanje završne obloge poda, stropa s holkelom i stolarije identično je kao i u prostoriji 55.

Prostorija 59

Pravokutna prostorija . Oblikovanje završne obloge poda, stropa s holkelom i stolarije identično je kao i u prostoriji 55. Pozicija uz sanitarni čvor te instalacija vode na sjevernom zidu nam govori kako je ova prostorija služila kao kupaonica s dovodom tople vode s tavana gdje točno iznad postoji kotao za grijanje. Stolarija je izvorna. Prozori su izmaknuti prema istoku, odnosno nisu središnje postavljeni na vanjskom zidu kao u drugim prostorijama što može upućivati na naknadnu pregradnju za prostoriju 60. Sjeverno od vrata na istočnom zidu vidljiv je trag kanatne konstrukcije - horizontalna greda i kosnik. U sjeverozapadnom uglu postoji dimnjački otvor s otvorom za čišćenje. Stanje je loše. U stropu postoji velika rupa.

Prostorija 60

Uska izdužena prostorija podijeljena po funkciji na dvije prostorije: wc i ostavu. Završna obloga poda u ostavi su daske, dok su u wc-u keramičke pločice. Strop je ravni bez holkela.

Prostorije 55, 56, 57/ 58 i 59 činile su jedan sklop povezan međusobno „kružnom vezom“ - središnje postavljenim vratima u zidovima među njima i dijele jedan središnje postavljen dimnjak.

Trijem 6 I

Trijem se prostire duž sjevernog pročelja južnog krila na katu. Drveni izrezbareni stupovi pravokutnog presjeka nose gredu i ravni strop. Ograda je drvena sa ispunom od drvenih stupića pravokutnog presjeka. Završna obloga poda su drvene daske. Strop je ravan. Stanje je loše. Pod i strop su na više mjesta propali.

Prostorija 62 - stubište

Pravokutna prostorija, poprečno postavljena, povezuje na katu sjeverno i južno pročelje. Uz istočni zid smješteno je trokrako drveno stubište. Centralno na sjevernom i južnom pročelju postavljena su vanjska vrata kojima se izlazi na trijemove. Os vrata prati baroknu os. Vrata na zapadnom zidu postavljena su centralno i prate logiku povezivanja prostorija u zapadnom dijelu, dok su vrata na istočnom zidu prostorije 62 potisnuta uz sjeverni, odnosno južni rub zbog središnje postavljenog stubišta. Završna obrada poda su daske, a strop je ravan samo u središnjem dijelu s drvenom oplatom. U središnje postavljenom istaku na zapadnom zidu postoji otvor dimnjaka. Stanje je dobro. Funkcija drvenog podesta/ postamenta nad trećim krakom je nepoznata.

Trijem 63

Trijem se prostire duž južnog pročelja južnog krila na katu. Završna obrada poda su daske. Drveni stupovi kružnog profila s kapitelima i postamentom nose grede i ravni strop. Ograda je drvena s ispunom od križno postavljenih letvica. Stolarija je izvorna. Na vanjskoj strani prozora vidljive su rupe od ranijeg okova drvenih klapnica. Stanje je loše. Strop je na više mjesta propao.

Prostorija 64

Pravokutna prostorija s pristupom na stubište krovništva i prostor pod njim. Vrata u prostoriju 65 su uzdignuta za visinu jedne stube zbog horizontalne grede kanatne konstrukcije. Završna obloga poda su daske. Strop je ravan s holkelom. Stolarija je izvorna. Stanje je dobro.

Prostorija 65

Pravokutna prostorija pod stubištem za krovništvo. Na sjevernom zidu vidljiv je kosnik kanatne konstrukcije. Stanje je zapušteno.

Prostorija 66

Kvadratna prostorija sa završnom podnom oblogom od dasaka i ravnim stropom s holkelom. Stolarija je izvorna. U Jugoistočnom uglu nalazi se dimnjački otvor. Stanje je zapušteno.

Prostorija 67

Pravokutna prostorija identičnog oblikovanja kao prostorija 66. Stolarija je izvorna. Prozor na istočnom zidu je udvojeni. Vrata prema prostoriji 70 su zatvorena drvenom pregradom.

Prostorija 68

Kvadratna prostorija identičnog oblikovanja kao prostorija 66. Otvor dimnjaka nalazi se na zapadnom zidu prema sjeverozapadnom uglu. Stolarija je izvorna. Stanje je osrednje.

Prostorija 69

Pravokutna prostorija, malih dimenzija, nalazi se na istočnom kraju trijema. Završna podna obloga je betonska glazura. Strop je ravan. Na južnom zidu vidljivi su tragovi kosnika, horizontale i vertikalne kanatne konstrukcije. Stolarija je izvorna. Na južnom zidu nalaze se instalacije vode. Prostorija je naknadno izvedena na što upućuje nalaz u sjeverozapadnom uglu: „odljepjuje“ se pregradni zid od izvorne konstrukcije. Stanje je loše.

Prostorije 62, 64, 65, 66, 67 i 68 čine jedan sklop koji se od sklopa na zapadu razlikuje u završnoj obradi poda (daske) i jednostavnijoj profilaciji holkela. Međusobno su povezane „kružnom vezom“.

Spojni hodnik

PRIZEMLJE

Prostorija 36

Detaljan opis vidi kod južnog krila.

Prolaz 37

Kolni prolaz povezuje ulazno dvorište s dvorištem pred „malim“ dvorcem.

KAT

Prostorija 70

Izduženi pravokutni prostor povezuje južno krilo s galerijom crkve. Završna obloga poda su daske. Nalaz (S-4) u jugoistočnom uglu pokazuje postojanje prozora na ovom mjestu iz ranijih faza. Strop je ravan, na više mjesta oštećen i propada.

KROVIŠTE

Zapadno krilo

Konstrukcija krovništva je dvostruka stolica. Građa je hrastova tesana. Puni vezovi su postavljeni na nejednakim rasponima od 3.5 do 4.8 m.

Istočni dio zapadnog krila (spojni dio prema južnom krilu) je mosna konstrukcija - visulja.

Nagib krovništva je 52°. Rogovi su postavljeni na rasponima cca od 85 do 95 cm u zapadnom dijelu, dok su rasponi u istočnom dijelu nešto veći i iznose od 100 do 120 cm.

Rogovi nad trijemom imaju priroške pod nagibom od 43 °.

Na rogove su postavljene jednostruko krovne letve i na njima biber crijep.

U krovništu se nalaze masivno građeni dimnjaci. Na dvorišnoj strani krova postavljeni su odzračnici.

Južno krilo

Konstrukcija krovništva je dvostruka visulja sa srednjim stupom stolice. Građa je hrastova tesana.

Mjestimično se uočava novija piljena građa od četinjača koja je postavljena u funkciji statičke sanacije

starije konstrukcije. Puni vezovi su postavljeni u rasponu od 4.7 do 5.9 m, a rogovi na rasponima od 75 do 80 cm. U istočnom dijelu rasponi rogova su cca 120 cm. Nagib krovišta je 46 °. Nad trijemovima rogovi su produljeni prirošcima pod nagibom od 40 °. Na rogove su postavljene jednostruko krovne letve i na njima biber crijep. Prema dvorištu duž sjevernog pročelja postavljena su tri krovna prozora/ ventilacije, a duž južnog krovni odzračnici.

Spojni hodnik

Konstrukcija krovišta je jednostavna roženička. Građa je hrastova tesana. Rogovi su postavljeni na rasponu od 84 do 103 cm. Nagib krovišta je 49 °.

Na rogove su postavljene jednostruko krovne letve i na njima biber crijep.

Crkva

Konstrukcija krovišta je ležeća stolica. Puni vezovi su postavljeni u rasponu od 3.8 do 4.5 m, a rogovi na rasponima od 75 do 99 cm. Nagib krovišta je 50 °.

Građa je hrastova tesana. Na rogove su postavljene jednostruko krovne letve i na njima biber crijep.

III. f. FOTOGRAFIJE - postojeće stanje, 2010.

ZAPADNO KRILO

ZAPADNO KRILO - PODRUM

Podrum Z - ulaz

Podrum Z - sjeveroistočni ugao

Podrum Z - sjeveroistočni ugao

Podrum Z - dokinuto stubište na zapadu

Podrum Z - pogled prema zapadu

Podrum Z - pogled prema zapadu

Podrum Z - kamena spolija u dokinutom stubištu na zapadu

ZAPADNO KRILO - PRIZEMLJE

Prostorija I - zapadni zid

Prostorija I - istočni zid

Prostorija I - jugoistočni ugao

Prostorija I - sjeverni zid, zazidani prozor

Prostorija 2 - istočni zid

Prostorija 2 - sjeverni zid

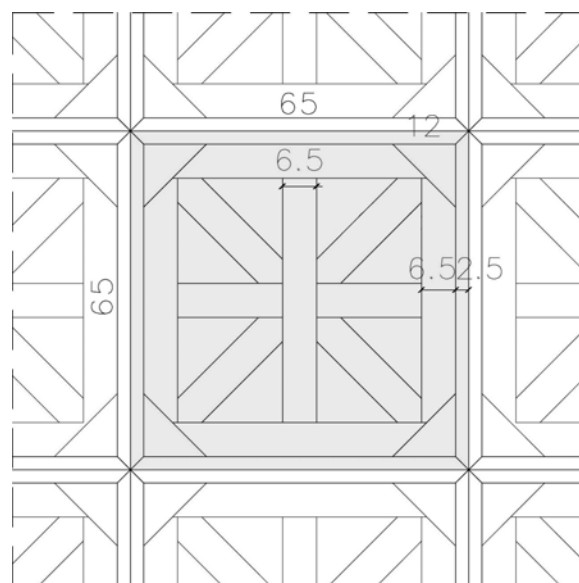
Prostorija 2 - jugoistočni ugao

Prostorija 2 - završna obloga: parket

Prostorija 2 - način slaganja parketa

Prostorija 2 - skica načina slaganja parketa

Prostorija 3 - sjeverozapadni ugao

Prostorija 3 - prostor pod stubištem

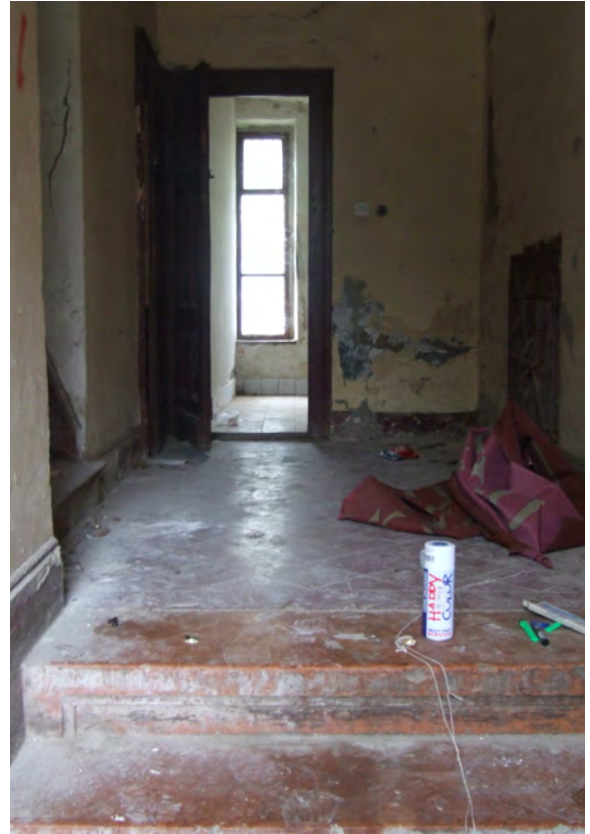
Prostorija 3 - detalj konstrukcije stubišta

Prostorija 4 - sjeverni zid

Stubište 5 - pogled prema sjeveru

Stubište 5 - pogled prema sjeveru

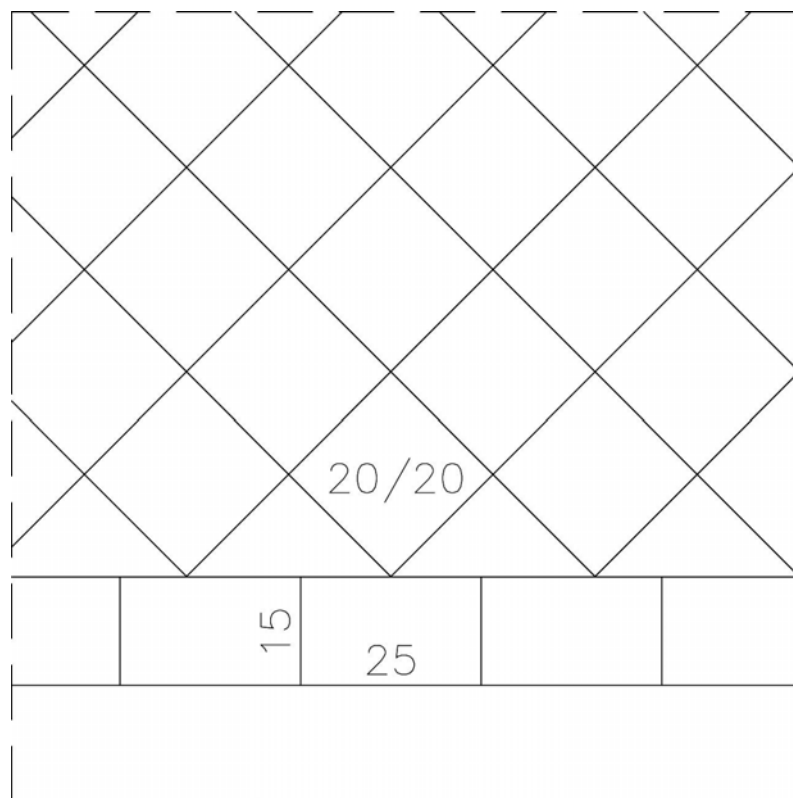
Stubište 5 - vrata prostorije 3

Stubište 5 - stubišni krak

Stubište 5 - detalj popločenja

Stubište 5 - skica popločenja

Trijem 6 - I. i II. polje

Trijem 6 - III. i IV. polje

Trijem 6 - VII. i VIII. polje

Trijem 6 - VII. polje, pogled prema istoku

Trijem 6 - III. polje, pogled prema jugu

Trijem 6 - III. i IV. polje

Trijem 6 - detalj odzračnika

Trijem 6 - vrata ložišta

Trijem 6 - vrata ložišta

Trijem 6 - tragovi izvornog popločenja opekom

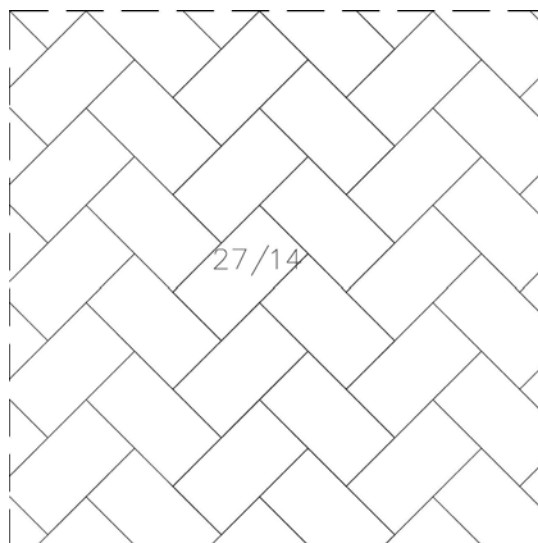
Trijem 6 - tragovi izvornog popločenja opekom

Trijem 6 - detalj popločenja

Trijem 6 - detalj popločenja

Trijem 6 - skica popločenja

Trijem 6 - vrata prostorije 7

Trijem 6 - detalj vrata

Prostorija 7 - pogled prema sjeveru, recentno uređenje

Prostorija 7 - pogled prema jugu, recentno uređenje

Prostorija 8 - pogled prema jugu

Prostorija 8 - pogled prema sjeveru

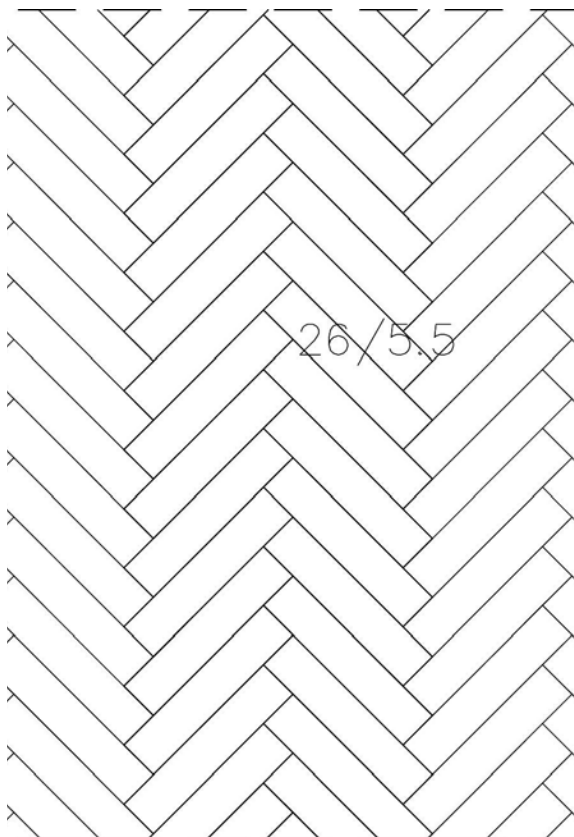
Prostorija 9 - pogled prema jugu

Prostorija 9 - pogled prema zapadu

Prostorija 9 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 9 - skica završne podne obloge

Prostorija 10 - jugozapadni ugao

Prostorija 10 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 10 - pogled prema zapadu

Prostorija 10 - završna daščana obloga poda

Prostorija II - pogled prema zapadu

Prostorija II - pogled prema istoku, recentno zazidani otvor

Prostorija II - pogled prema sjeveru

Prostorija II - ulaz

Prostorija II - pogled prema sjeveru

Prostorija 13 - novo zazidani otvor prema prostoriji 11

Prostorija 13 - pogled prema sjeveru

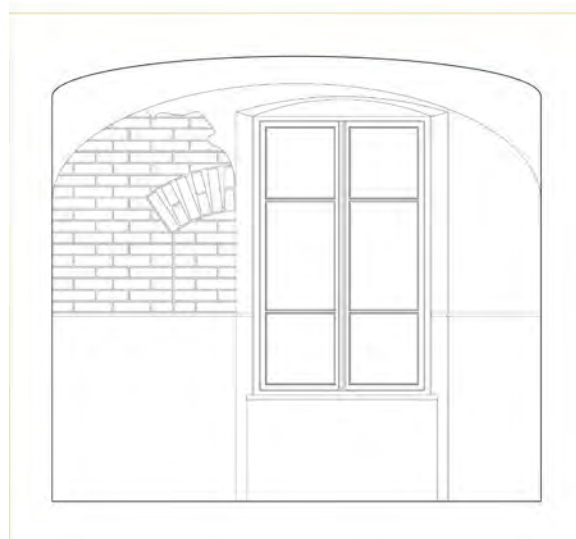

Prostorija 13 - pogled prema jugu

S-c

Prostorija 14 - pogled prema istoku

Prostorija 14 - nalaz ranijeg otvora

Prostorija 14 - pogled prema sjeveru

Prostorija 15 - pogled prema jugu

Prostorija 15 - pogled prema sjeveru i prostoriji 13

Prostorija 16 - pogled prema sjeveru i ulaznim vratima

Prostorija 16 - pogled prema jugu i prostoriji 14

Prostorija 16 - pogled prema istoku

Prostorija 16 - pogled prema zapadu

Kolni prolaz 17 - pogled prema zapadu

Kolni prolaz 17 - pogled prema istoku

Kolni prolaz 17 - pogled prema sjeveru

Kolni prolaz 17 - pogled na vrata prostorije 16

Kolni prolaz 17 - glavni ulaz u zapadno krilo

Kolni prolaz 17 - detalj popločenja

Kolni prolaz 17 - tragovi izvornog popločenja drvenim kockama

Prostorija 20 - pogled prema sjeveru i ulaznim vratima iz prolaza 17

Prostorija 20 - detalj popločenja

ZAPADNO KRILO - KAT

Prostorija 38 - pogled prema zapadu

Prostorija 38 - jugoistočni ugao i kaljeva peč

Prostorija 38 - jugozapadni ugao

Prostorija 39 - sjeveroistočni ugao i kamin

Prostorija 39 - jugoistočni ugao

Prostorija 39 - jugozapadni ugao

Prostorija 39 - pogled prema istoku i trijemu

Prostorija 39 - prozor na južnom zidu

Prostorija 39 - prozor na južnom zidu

Prostorija 39 - detalj drvene oplake vrata

Stubište 4I - pogled prema sjeveru

Stubište 4I - detalj stubišne ograde

Stubište 4I - stubišni krak

Trijem 42 - pogled prema zapadu

Trijem 42 - pogled prema istoku

Trijem 42 - fragment rimske stele

Trijem 42 - izvorno popločenje

Trijem 42 - pogled na "odljepljeni" pilastar

Trijem 42 - pogled na oštećeni strop

Trijem 42 - vratno krilo

Trijem 42 - vratno krilo

Trijem 42 - detalj prozorske stolarije

Trijem 42 - vrata ložišta

Prostorija 43 - pogled prema istoku

Prostorija 43 - ulazna vrata

Prostorija 44 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 45 - pogled prema jugu

Prostorija 45 - pogled prema istoku i amfiladnoj komunikaciji

Prostorija 46 - jugozapadni ugao

Prostorija 46 - pogled prema istoku

Prostorija 47 - jugoistočni ugao

Prostorija 47 - jugozapadni ugao

Stubište 48 - pogled iz prizemlja prema podestu

Stubište 48 - pogled s kata na podest

Stubište 48 - drvena gazišta

Stubište 48 - detalj svoda

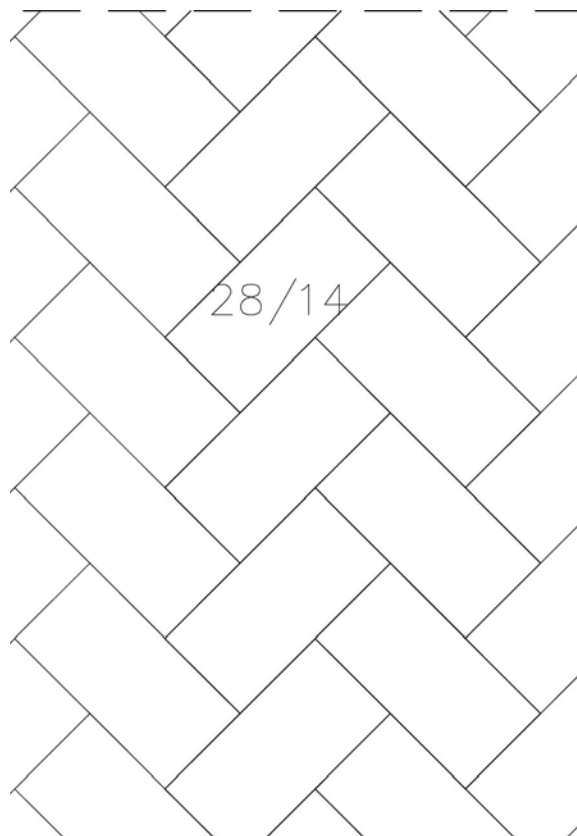
Stubište 48 - trag "čvrste" reške

Stubište 48 - detalj popločenja opekom

Trijem 49 - vrata prostorije 5 I

Trijem 49 - skica popločenja

Trijem 49 - detalj prozorske stolarije

Trijem 49 - pogled prema jugu i trijemu 52

Trijem 49 - pogled na vrata prostorije 50

Trijem 49 - pogled prema jugu i trijemu 52

Trijem 49 - pogled prema sjeveru i stubištu

Prostorija 50 - pogled prema sjeveru

Prostorija 50 - jugozapadni ugao

Prostorija 50 - pogled prema jugu

Prostorija 50 - detalj holkela

Prostorija 50 - detalj profilacije vijenca

Prostorija 50 - drvena oplata vrata prema prostoriji 51

Prostorija 50 - detalj prozorske stolarije

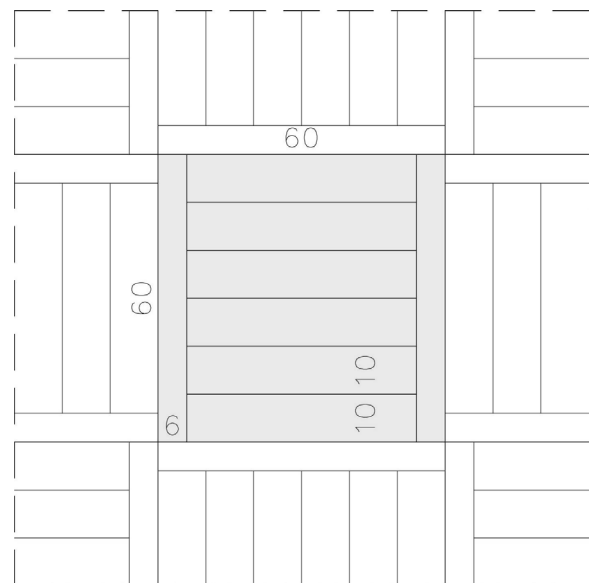
Prostorija 50 - detalj vrata prema trijemu 49

Prostorija 50 - detalj praga prema trijemu 49

Prostorija 50 - detalj izvornog popločenja

Prostorija 50 - skica izvornog popločenja

Prostorija 51 - pogled prema istoku i prozoru s drvenim kapcima

Prostorija 51 - pogled prema sjeveru i prostoriji 50

Prostorija 51 - detalj ugrađenih vitrina knjižnice

Prostorija 51 - jugozapadni ugao

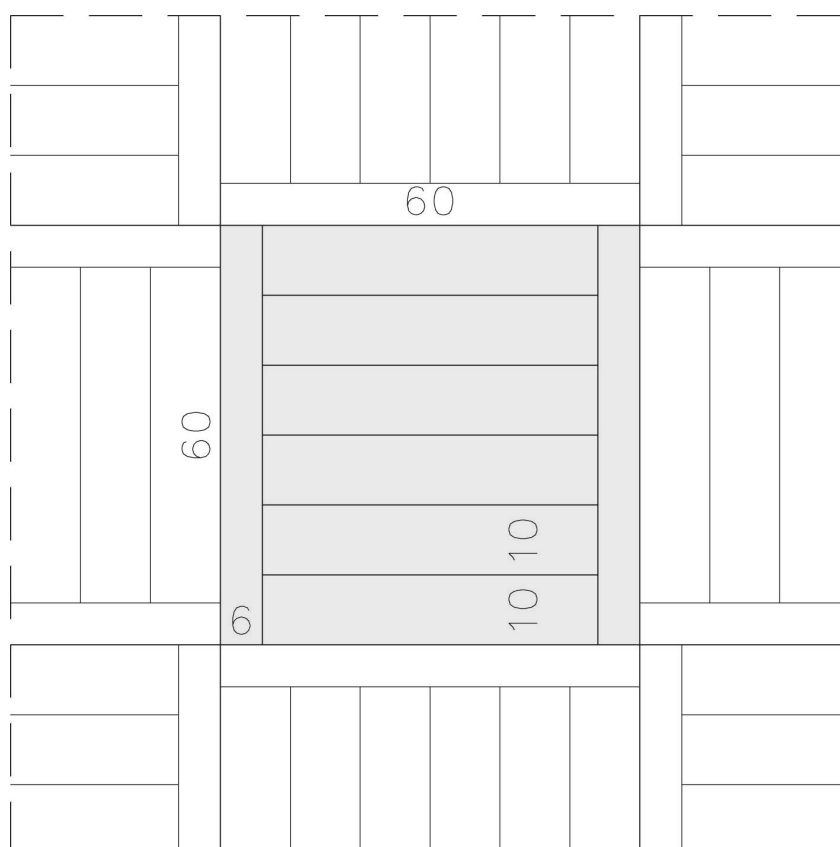
Prostorija 51 - detalj holkela

Prostorija 51 - detalj zidne dekoracije

Prostorija 5I - detalj izvornog popločenja

Prostorija 5I - skica izvornog popločenja

Prostorija 51 - sjeverozapadni ugao prije 1944.
Izvor: M. Obad Šćitaroci, B. Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji u Slavoniji,
Zagreb 1998.

Prostorija 51 - sjeverozapadni ugao

ZAPADNO KRILO - KROVIŠTE

Zapadno krilo- krovšte, zapadni dio, pogled prema zapadu

Zapadno krilo- krovšte, pogled prema zapadu

Zapadno krilo- krovšte, pogled prema ulazu (trijem 49)

Zapadno krilo- krovište, istočni dio, pogled prema sjeveru

Zapadno krilo- krovište, istočni dio, "zabatni" zid

Zapadno krilo- krovište, istočni dio

JUŽNO KRILO

JUŽNO KRILO - PODRUM

Podrum J - pogled prema istoku

Podrum J - zapadni zid

Podrum J - sjeverozapadni ugao

Podrum J - detalj izvornog popločenja opekom

Podrum J - detalj češkog svoda

JUŽNO KRILO - PRIZEMLJE

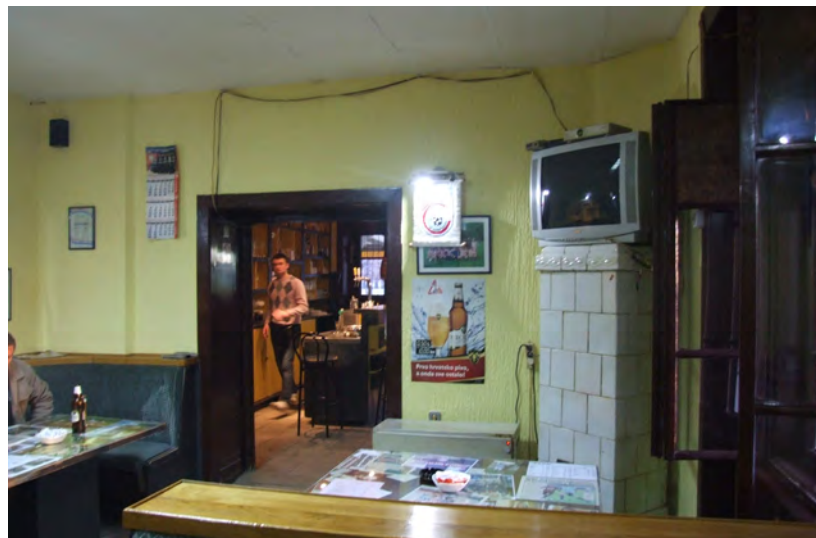
Trijem 2 I - pogled prema jugu

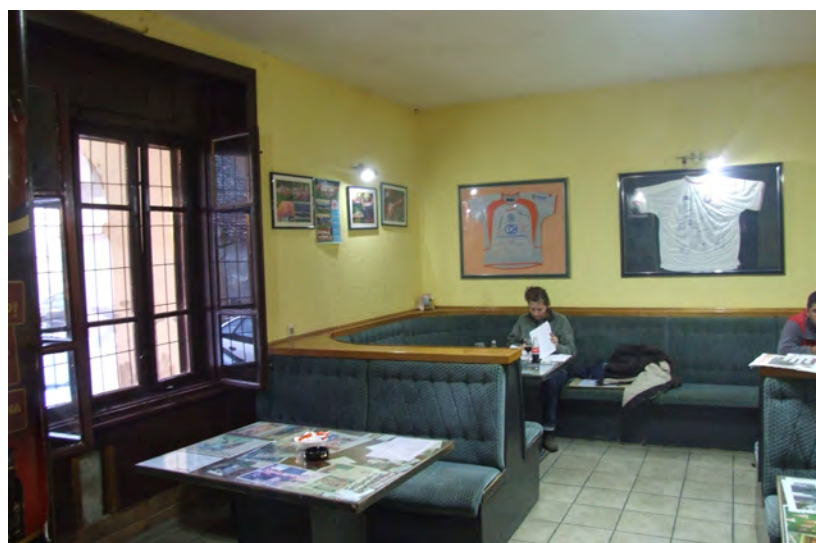
Trijem 2 I - pogled prema sjeveru

Prostorija 22 - izvorna kaljeva peč u jugozapadnom uglu

Prostorija 22 - pogled prema jugu i prostoriji 23

Prostorija 22 - sjeverozapadni ugao

Prostorija 23 - kamin u sjeverozapadnom uglu

Prostorija 23 - sjeverozapadni ugao

Prostorija 23 - pogled prema jugu

Prostorija 24 - pogled prema zapadu

Prostorija 25 - pogled prema zapadu

Prostorija 25 - kaljeva peč

Prostorija 26 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 26 - vrata prema stubištu

Prostorija 26 - pogled prema istoku

Prostorija 27 - središnji stup

Prostorija 27 - vrata prema stubištu

Prostorija 27 - strop s holkelom

Prostorija 29 - središnji dio

Prostorija 29 - pregrada prema podrumu

Prostorija 29 - pogled prema istoku

Prostorija 29 - krak od prizemlja prema podestu

Prostorija 29 - nova pregrada i vrata

Prostorija 29 - drvena oplata stropa

Trijem 30 - pogled prema zapadu

Trijem 30 - svod u zapadnom dijelu

Trijem 30 - pogled prema istoku

Prostorija 3I - pogled prema zapadu

Prostorija 3I - sjeverozapadni ugao

Prostorija 3I - jugoistočni ugao

Prostorija 32 - pogled prema jugu

Prostorija 32 - pogled prema istoku

Prostorija 32

Prostorija 34 - pogled prema zapadu

Prostorija 34 - pogled prema istoku

Prostorija 34 - pogled prema jugu

JUŽNO KRILO - KAT

Trijem 52 - pogled prema jugu

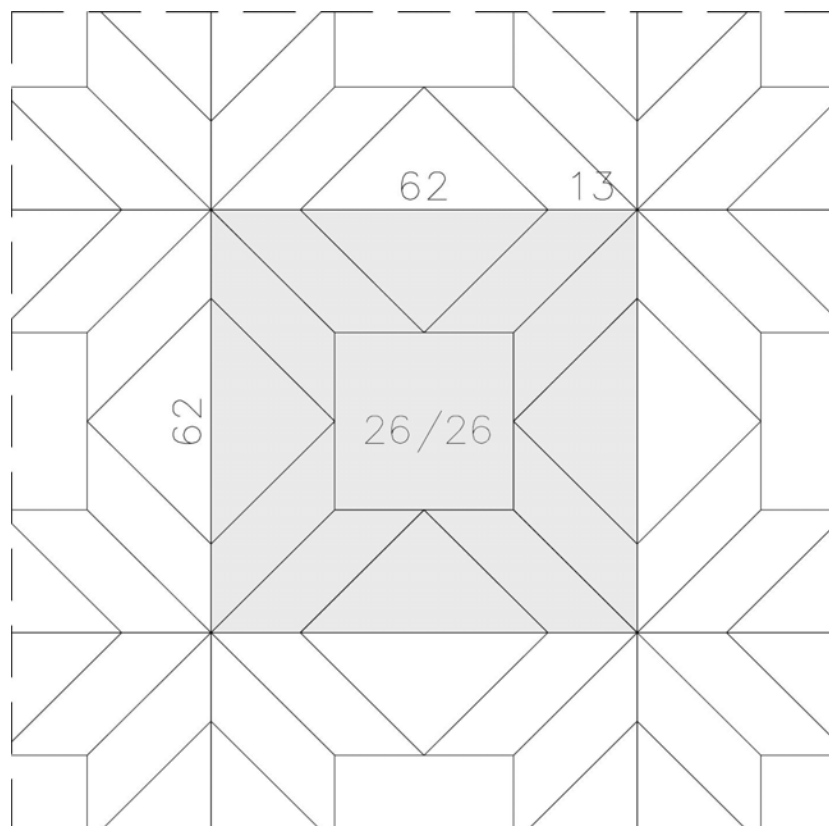
Trijem 52 - pogled prema sjeveru

Prostorija 53 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 53 - sjeverozapadni ugao

Prostorija 53 - skica izvornog popločenja

Prostorija 54 - pogled prema zapadu

Prostorija 54 - pogled prema jugu

Prostorija 54 - pogled na strop s holkelom

Prostorija 55 - sjeverozapadni ugao

Prostorija 55 - pogled prema zapadu

Prostorija 55 - detalj kanatne konstrukcije

Prostorija 56 - pogled prema istoku

Prostorija 56 - pogled prema istoku i stubištu

Prostorija 56 - sjeverozapadni ugao

Prostorija 56 - vrata prema prostoriji 54

Prostorija 56 - "čvrsta" reška

Prostorija 59 - detalj kanantne konstrukcije

Trijem 6 I - pogled prema zapadu

Prostorija 59 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 59 - detalj holkela

Prostorija 60

Prostorija 62 - središnji dio stubišnog prostora

Prostorija 62 - pogled prema jugu

Prostorija 62 - detalj ograde

Trijem 61 - pogled prema sjeveru i Zverinjaku

Trijem 63 - pogled prema zapadu

Trijem 63 - pogled prema istoku

Trijem 63 - detalji kapitela i baze drvenog stupa

Trijem 63 - detalj prozorskih kapaka

Trijem 63 - detalj drvenog parapeta

Trijem 63 - detalj prozorske rešetke

Prostorija 64 - vrata prema prostoriji 65

Prostorija 64 - pogled prema istoku

Prostorija 65 - detalj kanatne konstrukcije

Prostorija 66 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 67 - sjeveroistočni ugao

Prostorija 68 - jugozapadni ugao

Prostorija 68 - jugoistočni ugao

Prostorija 69 - vrata s trijema

Prostorija 69 - detalj kanatne konstrukcije

JUŽNO KRILO - KROVIŠTE

Južno krilo- krovište, pogled prema istoku

Južno krilo- krovište, pogled prema istoku

Južno krilo- krovište, središnji dio, kotao za grijanje vode

SPOJNI HODNIK

SPOJNI HODNIK - PRIZEMLJE

Prostorija 36 - pogled prema sjeveru

Prostorija 36 - vrata s trijema 28

Prostorija 36 - vrata s unutarnje strane

SPOJNI HODNIK - KAT

Prostorija 70 - pogled prema sjeveru i galeriji

Prostorija 70 - niša

Prostorija 70 - tragovi zazidanog otvora

CRKVA

Crkva - pogled prema istoku i svetištu

Crkva - galerija, pogled prema jugu

Crkva - pogled prema brodu i svetištu

Crkva - pogled prema sjeveru

PROČELJA

Sjeverno pročelje kompleksa

Sjeverno pročelje južnog krila i ulazno dvorište

Istočno pročelje zapadnog krila

Sjeverno pročelje zapadnog krila

Jugozapadni ugao zapadnog krila i sekundarno dvorište

Južno pročelje južnog krila

Jugoistočni ugao južnog krila i spojni hodnik

Detalj trijema na južnom pročelju južnog krila

Jugoistočni ugao južnog krila

Detalj stupa na sjevernom pročelju južnog krila

Detalj trijema na sjevernom pročelju južnog krila

Zapadno pročelje crkve i spojni hodnik

Sjeverno pročelje crkve

Južno pročelje crkve

Istočno pročelje crkve

Detalj kamene posude pred ulazom crkve

Reljefi nad glavnim ulazom u crkvu

Sporedni ulaz u crkvu na sjeveroistočnom pročelju

Istočno pročelje kompleksa

Detalj konzole u "Malom" dvorcu

Južno pročelje "Malog" dvorca

Južno pročelje "Malog" dvorca

Jugozapadni ugao "Malog" dvorca

IV. ZAKLJUČAK

a) Stanje istraženosti

Prema dosadašnjim istraživanjima dvorac u Nuštru sagrađen je u razdoblju između 1726. i 1737. godine, u vrijeme kada je vlasnik vlastelinstva bio grof Maximilian Eugen Gosseau. Ovom razdoblju izgradnje pripisano je zapadno krilo dvorca i nasuprotno postavljena kapela posvećena Uznesenju sv. Križa. Cjelina dvorca dovršena je izgradnjom južnog krila u 19. stoljeću.

O prvobitnom dvorcu danas znamo vrlo malo. Saznanja o toj fazi izgradnje zasnovana su na interpretaciji povijesnih izvora, koji se mogu različito tumačiti. Navodi se da je dvorac podignut od temelja, dijelom građen u drvetu, a dijelom od dobrih materijala. Zbog brojnih pregradnji, kojima su drveni dijelovi zamijenjeni zidanim strukturama teško je utvrditi izgled prvobitnog dvorca, vjerojatno kanatne konstrukcije. Tek će se naknadnim istraživanjima i građevinskim sondiranjem otvoriti mogućnost preciznijeg određenja pojedinih razdoblja izgradnje.

Današnji dvorac tj. njegovo zapadno krilo građeno je opekom, uz drvo uobičajenim materijalom korištenim u ovoj regiji. Podatak prema kojem je dvorac sagrađen od kamena srušene benediktinske opatije, mora se uzeti s oprezom. Takvo tumačenje možda se odnosi na pretpostavku da je korišten materijal srušene crkve i samostana, a to je prije svega mogla biti opeka. Na takvo razmišljanje upućuje činjenica, da u okolini nema kamena, a do danas sačuvane srednjovjekovne gradnje bile su građene opekom, dok se kamen koristio tek sporadično, pretežno kao materijal iz kojeg su izrađeni dovratnici i doprozorici, te pojedine profilacije. Stariji tip, srednjovjekovne opeke (ako je korištena) vjerojatno se mogao upotrijebiti u nižim zonama zidanih dijelova dvorca, a prije svega u istočnom dijelu zapadnog krila, što se može utvrditi nakon građevinskog sondiranja dvorca. Otvorenom ostaje i mogućnost da se na mjestu današnjeg dvorca nalazio srednjovjekovni nuštarski castellum. Na njegov položaj upućuju tek indicije, ali za sada bez arheoloških dokaza ili materijalnih ostataka u sačuvanoj strukturi dvorca.

Najstariji dio dvorca njegovo je zapadno, danas jednokatno, krilo. Ono se sastoji od dva dijela, dužeg položenog uz ulicu i kraćeg - istočnog, postavljenog poprečno, tako da su tlocrtno oblikovana u ključ, tj. «L». Takva struktura posljedica je različitih razdoblja izgradnje.

Istočno, jednokatno krilo građeno je ciglom, izrazite debljine zidova (98-110 cm u prizemlju). Prizemlje se sastoji od više međusobno povezanih prostorija (13, 14, 15 i 16), zasvođenih češkim svodovima. Ulaz u prizemlje otvoren je iz veže. Katu se pristupa preko dvokrakog stubišta (smještenog u ulaznoj osi) prislonjenog uz zapadni zid istočnog krila, na spoju s dužim, zapadnim krilom. Na katu se nalaze dvije (50 i 51), međusobno povezane prostorije, drvene stropne konstrukcije. Južna prostorija (51), oslonjena na nosive grede, proteže se nad kolnim ulazom (17) i dvije prostorije prizemlja (9 i 20), južno od veže s kojom su povezane vratima, zasvođene češkim svodovima. Zbog debljine zidova, građevinskih elemenata, prostorne organizacije, i postava u prostoru, te funkcija ovaj dio dvorca najranijeg je nastanka. U prizemlju sjevernog dijela ovog krila, na istočnom zidu, uočeni su tragovi ranijih otvora, postavljeni niže od

današnjih, stoga se može zaključiti da je i sustav čeških svodova prizemlja kasnijeg nastanka, iz vremena kada su oba krila objedinjena. Prostorije prizemlja ranije su vjerojatno bile niže, drvene stropne konstrukcije. Na kat se prilazilo preko vanjskog stubišta (sondiranje i uvid u građevinsku strukturu pokazali su da je današnje stubište oslonjeno na nekadašnji vanjski, zapadni zid istočnog krila), moguće preko trijema koji se mogao pružati uz zapadni zid. Vrata u zapadnom zidu sjeverne prostorije (50), manjih su dimenzija od drugih vrata, što upućuje na njihov raniji nastanak i vjerojatno prvobitni ulaz u prostorije kata. Prema oblikovanju interijera (vijenac, lezene, drvena oplata, parket, dimenzije prozora), dvije prostorije kata (50 i 51) bile su reprezentativne prostorije, otvorene prema dvorištu i nasuprotno postavljenoj dvorskoj kapeli (dekorativni sustav ovih prostorija pripada kasnijim razdobljima). Istočni dio zapadnog krila pripada najranijoj građevinskoj fazi dvorca, sagrađenoj u razdoblju grofa Gosseaua, u periodu između 1726 i 1737.

Prvobitnom razdoblju izgradnje pripisuje se i uz ulicu položeno zapadno krilo dvorca. Simetričan raspored prostorija prizemlja i kata, ujednačeni sustav oblikovanja prostora i način svođenja govore u prilog teze o cjelovitom vremenu nastanka ovog dijela dvorca (zapadno od stubišta). Debljina zidova (83-91 cm u prizemlju), podrum, položaj današnjeg stubišta i način relativno nespretnog spajanja tj. povezivanja s istočnim dijelom krila, upućuju na nešto kasniji nastanak zapadnog krila.

Vanjski, obodni zidovi zapadnog dijela manje su debljine od onih istočnog dijela dvorca, pa su stoga vjerojatno i kasnijeg nastanka. Ulaz u podrum izveden je preko glavnog ulaza u dvorac, uz stubište. Takav način ulaza u podrum u 18. stoljeću nije uobičajen, već se u podrum kao gospodarski prostor ulazi zasebnim ulazom izvana, pomaknutim od osi glavnog ulaza u dvorac. Prostorni raspored podruma nije sasvim ujednačen (dvije istočne prostorne jedinice nešto su manjih dimenzija i drugačije izvedenog svoda), a na krajnju zapadnu prostoriju nadovezuje se mali «hodnik» nejasne funkcije, koji se doima kao ostatak zatvorenog stubišta. Pet prostornih jedinica podruma pruža se od stubišta na istoku, pod četiri prostorije prizemlja u smjeru zapada, dok zatvoreni «hodnik» na krajnjem zapadu podruma ostavlja dojam mogućeg izlaza uz vanjski, zapadni zid prostorije 7. Moguće je da se nad podrumom, ranije pružao dio zapadnog krila kanatne gradnje, kasnije zamijenjenog zidanim i produženim prema zapadu, koje je i danas sačuvano. Ulaz u podrum možda se nalazio s vanjske strane, na mjestu «hodnika» (prostorija 5). U vrijeme pregradnje podrum je produžen u smjeru istoka, (podrum se ranije nije morao pružati pod čitavim krilom kanatne gradnje), zbog dogradnje zapadnog krila zatvoren je stari ulaz, otvoren je novi i povezan sa stubištem. Unutrašnji ulaz u podrum nije funkcionalan, no u vrijeme moguće pregradnje oko polovice 18. stoljeća podignuta je i nova gospodarska zgrada (za čuvanje plodina), koja je mogla nadomjestiti gospodarske potrebe, a dvorski podrum postaje «priručno skladište». Prema sačuvanom opisu dvorca iz 18. stoljeća prizemlje je obuhvaćalo sedam prostorija s kuhinjom i ulazom u podrum. Raspored prostorija tijekom vremena mogao se mijenjati i danas ga sa sigurnošću ne možemo rekonstruirati (a zasigurno se to i dogodilo prilikom izgradnje zidanog dijela dvorca), no kako izgleda istočni dio prizemlja i nadalje je ostao u upotrebi kao kuhinja. Arhitektonsko oblikovanje stubišta i ulaza u 18. stoljeću uobičajeno se rješava centralnim

postavom naglašene reprezentativnosti. Postava i oblikovanje ulaza sa stubištem na spoju krila (primjenjuje se kod višekrilnih dvoraca građenih u više faza), bez ikakvih naznaka reprezentativnosti, idu u prilog funkcionalnih rješenja uz poštivanje i zadržavanje ranijeg stanja (položaj prvobitnog stubišta i zadržavanja reprezentativnosti dviju prostorija na katu istočnog krila), pri čemu je stubište preoblikovano. Zbog položaja stubišta izgubila se mogućnost povezivanja prizemnih prostorija zapadnog krila s onima istočnog. Kako bi se ipak ostvarila kakva, takva komunikacija, pod stubištem je uz sjeverno pročelje sagrađena mala izdužena prostorija, koja povezuje sobe 10 i 13. Taj spoj nespretno je izvedena improvizacija, koja potvrđuje pretpostavku o ranijem nastanku istočnog krila.

Zapadno krilo dvorca mišljeno je kao usporedan niz međusobno povezanih prostorija, s trijemom na dvorišnoj strani, koji obuhvaća i kat istočnog krila. U tlocrtu se ističe naglašeni zapadni završetak krila s dvije prostorije (1, 2) poprečno postavljene u odnosu na protezanje simetrane dvorca, tako da djeluje poput rizalita. Tlocrtno, tijelo dvorca stoga izgleda simetrično u odnosu na dio istočnog krila (jakih zidova) u prizemlju prekinutog vežom. Osim težnje ka simetričnosti i objedinjavanju prostorne kompozicije oblikovanje «rizalitnog» zaključka riješeno je na ovaj način kako bi, kao logičan završetak, prihvatilo dvorišni trijem. Središnje tijelo dvorca sastoji se od pet pravokutnih prostornih ćelija (3, 4, 5 - činile su jednu prostoriju, iste veličine kao i 7, a nešto su većih dimenzija 8 i 9) grupiranih prema dimenzijama, dvije po dvije, s najvećom prostorijom (10) smještenom uz stubište. Prostorije prizemlja vratima su otvorene prema trijemu, te s jednom prozorskom osi na glavnom, sjevernom pročelju. Zbog najvećih dimenzija prostorija 10 ima dvije prozorske osi otvorene u zidu sjevernog pročelja. Sustav svodova je ujednačen, koritasti svodovi sa susvodnicama. Trijem i prostorije manjih dimenzija (stubište, podrum, prizemlje istočnog krila) zasvođeni su češkim svodovima. Nekad vjerojatno jedinstvena prostorna ćelija (3, 4, 5) vertikalno se proteže kroz dvije etaže i pregrađena je u niz manjih prostorija zbog naknadnog ubacivanja željeznog stubišta i otvaranja dvorišnog ulaza preko trijema. Dimnjaci su postavljeni u uglovima prostorija, s ložištima izvana, s trijema kako je to bilo uobičajeno u 18. stoljeću. Drugačiji sustav, zbog pregradnji primijenjen je u prostornoj ćeliji u kojoj je izvedeno stubište. Prema korištenim materijalima i načinu oblikovanja pregradnja je izvedena početkom dvadesetog stoljeća i može se pripisati djelovanju Istvana Möllera. Ujednačeni prostorni sustav simetrične kompozicije i jasnog reda ponovljen je i na katu. Prostorije kata imaju ravni strop (drveni grednik) s holkelom.

Artikulacija prostora i način oblikovanja izrazite horizontalnosti, te objedinjavanje istočnog i zapadnog krila po svojim formalnim karakteristikama pripadaju drugoj polovini 18. stoljeća, te ih u osnovi možemo pripisati drugom razdoblju izgradnje, kada je dvorac u vlasništvu porodice Šandor. Zamjetan je izostanak reprezentativnosti, očit u načinu rješavanja ulaza i stubišta, kao i postavi najveće prostorije zapadnog krila. Osim dimenzijama, najveća prostorija (10 u prizemlju i 47 na katu) ničim nije naglašena, a ekscentričan postav ide u prilog funkcionalnom rješenju i grupiranju glavnih prostorija na spoju krila uz stubište. Pročelja dvorca rastvorena su tek prozorskim otvorima, jednostavnim razdjelnim vijencem i profiliranim potkrovnim vijencem. Prozorski otvori postavljeni su u osi, simetrično u obje etaže, gdje je to bilo moguće, ili su bili nadomješteni «slijepim» prozorima. Prema nekim crtežima, prizemlje dvorca bilo je dekorirano trakama rustike, koja danas

nije vidljiva. Dvorišno pročelje artikulirano je zatvorenim trijemom (na katu obuhvaća oba krila), s plitkim lučno povezanim lezenama. U osi glavnog ulaza prizemlja sa stubištem, prostor nad dijelom veže svodjen je križnim svodom, koji se proteže i nad dijelom trijema prizemlja (18) istočnog krila.

Južno krilo nuštarskog dvorca građeno je kao zasebna arhitektonska cjelina, oslonjeno na južno pročelje istočnog dijela zapadnog krila i spojnim hodnikom povezano s galerijom crkve. Izgradnjom južnog krila i spojnog hodnika ranije nastali dijelovi dvorca povezani su u cjelinu formirajući ulazno dvorište

Jednokatno, pravokutno izduženo, dijelom podrumljeno južno krilo, naglašene horizontalnosti građeno je kanatnom konstrukcijom. Zbog pada terena tijelo dvorca postavljeno je na postament (nad kojim se diže trijem), izraženiji uz zapadno i južno pročelje. Tri pročelja u obje su etaže artikulirana otvorenim trjemovima, različitog oblikovanja, dok je četvrto, istočno rastvoreno prozorskim otvorima. U prizemlju sjevernog pročelja nosači su zidani toskanski stupovi, a na katu se nižu obrađeni drveni stupovi povezani drvenom ogradom. Prizemna zona zapadnog i južnog pročelja rastvorena je lukovima na zidanim stupcima, dok se na katu nalaze drveni toskanski stupovi povezani drvenom ogradom. Trijem uz zapadno i dio južnog pročelja presvoden je križnim svodovima. Raspon otvora trijema najmanji je pred središnje postavljenim pješačkim ulazom, postavljenim poprečno u odnosu na izduženo tijelo južnog krila, povezujući sjeverno i južno pročelje. Međusobno povezane prostorije, različitih dimenzija postavljene su simetrično u odnosu na ulaznu os u kojoj je smješteno stubište i ulaz u podrum.

Ranija istraživanja izgradnju južnog krila dvorca datiraju u kraj 19. stoljeća. Građevinske karakteristike zapadnog dijela, a napose dvije krajnje zapadne prostorije upućuju na raniju izgradnju ovog dijela južnog krila. Prostorije 22 i 23, u odnosu na druge prostorije razlikuju se debljinom vanjskih zidova, zasvodenim trijemom koji se pruža oko njih i položajem dimnjaka postavljenim uz vanjski, zapadni zid. Zbog spuštenih stropova, svodna konstrukcija nije vidljiva, a bez otvaranja građevinskih sondi nije moguće odrediti ni njihovu izvornu visinu., tj. je li taj dio južnog krila prvobitno obuhvaćao i prostorije kata. Prema načinu svodjenja trijema križnim svodovima, kao i dimenzijama trijema, te usporedbom s prikazom dvorca s kraja 19. i početka 20. stoljeća, može se pretpostaviti da je ovaj dio južnog krila građen ranije od drugih dijelova, a okvirno se može datirati na kraj 18. ili početak 19. stoljeća. Izvorna namjena ovih prostorija nije poznata, no možda se radilo o pomoćnim gospodarskim prostorijama.

Simetrična organizacija prostora istočno od prostorija 22 i 23 upućuje na jedinstvenu cjelinu organiziranu uz ulazni prostor grupiranjem po četiri postrance postavljene prostorne ćelije. Spoj s istočnim krilom izveden je probijanjem vrata između prostorija 20 i 24, a veza je možda postojala i između prostorija 19 i 22. Osim prostorije 23 (današnji café bar) i centralnog stubišnog prostora 29, prostorije u prizemlju nemaju vezu s trijemom. Na katu prilaz na trijem osim preko centralnog stubišnog prostora (62) moguć je i iz prostorije 68. Sve sobe prizemlja ojačane su rezbarijom ukrašenim gredama, postavljenim uzdužno, uglavljenim ponad vrata i poduprtim drvenim stupom u sredini. Kako izgleda, svrha ovog ujednačeno provedenog sustava bilo je pojačanje građevne konstrukcije. Prema elementima oblikovanja i pretpostavljenoj naknadnoj ugradnji ova intervencija

može se pripisati djelovanju Istvana Möllera, tj. početku 20. stoljeća.

Nedoumice u istovremeni nastanak ovog dijela južnog krila unosi položaj podruma, koji se proteže uz sjeverno pročelje, pod prostorijama 24 i 26. Izgradnja podruma vjerojatno je bila potaknuta i praktičnom mogućnošću izravnavanja visinske razlike terena, no kao i u zapadnom krilu iznenađuje nefunkcionalan i neuobičajeno postavljen ulaz iz središnjeg ulaznog prostora, kao i izvedba dugog i uskog stubišta. Dojam o mogućoj prvobitno izvedenoj fazi, vjerojatno jedinstveno mišljene cjeline pojačava i drugačije izvedeni holkel u prostorijama prizemlja grupiranim zapadno od stubišta, te različita završna podna obloga, parket, postavljen na podnu oblogu od dasaka, u odnosu na prostorije s istočne strane.

Tlocrtni raspored prostorija prizemlja, simetrične koncepcije ponovljen je i na katu.

Trijem sjevernog pročelja bočno je uglavljen između zida zapadnog krila i zidanog aneksa na istočnoj strani, preko kojeg je zatvorenim hodnikom (spojnim krilom) omogućen prilaz na galeriju crkve. Prizemni dio aneksa (36) vjerojatno je bio izgrađen prije uspostave trijema sjevernog pročelja na što upućuje debljina zidova i ugrađeni polustup trijema. Kroz obje etaže u jugoistočnom uglu južnog krila proteže se zatvorena zidna masa potporna građevinske konstrukcije dvorca.

Južno krilo nuštarskog dvorca prema svojim arhitektonskim obilježjima., izrazite horizontalnosti, prostornoj organizaciji, podrumom s češkim svodom, pa i upotrebi toskanskih stupova, u osnovi se može datirati u razdoblje oko polovice 19. stoljeća.

U prvom razdoblju izgradnje (1726. – 1737.) sagrađena je i dvorska kapela (do 1860. godine kapela je bila i župna crkva Nuštra) posvećena Uznesenju sv. Križa. Zid zapadnog pročelja kapele ističe se masivnošću i odgovara debljini istočnog vanjskog zida zapadnog krila (108 cm) krila. Danas sačuvana kapela jednobrodna je nezasvođena dvorana, zaključena poligonalnim svetištem. Rastvorena je nizom visoko postavljenih, segmentnih prozora. Zapadno pročelje je jednostavno, tek s otvorom vrata, nad kojima je postavljen reljef s prikazom sv. Jurja i nad njim kameni reljefni grb, možda grofa Gosseaua. U zabatu crkve nalazi se okulus. Na sjevernoj strani svetišta probijena su vrata na ulicu do kojih se dolazi kamenim stepeništem, dok je segmentni otvor kriptе, smješten na jugoistočnoj strani svetišta. Na južnom pročelju nalaze se još jedna vrata, preko kojih se u kapelu ulazi iz dvorišta dvorca. Tlocrtno, kapela je podijeljena na četiri polja i uzdignuto svetište pod kojim je kriptа. Nad prvim poljem od ulaza podignuta je galerija postavljen na dva stupca. Galerija je spojnim hodnikom, pod kojim je kolni prolaz povezana s južnim krilom dvorca. Veza dvorca i kapele spojnim hodnikom nastala je nakon izgradnje južnog krila, a tada je vjerojatno podignuta i galerija, kojoj je pristup moguć samo spojnim hodnikom. Prema opisu iz 1746. godine kapela je imala drveni tornjić, prema sačuvanom crtežu, postavljen nad ulazom. Današnja kapela vjerojatno je pregrađena u 19. stoljeću, a izgleda da je tom prilikom produžena i povišena. Izvorno, kapela se vjerojatno sastojala od tri polja i ravno zaključenog svetišta, na što ukazuje drugačije oblikovanje zida i pilastara postavljenih u četvrtom polju, pred svetištem. Osnovna arhitektonska ideja rastvorene dvorane sačuvana je i nakon pregradnje, s tim da je tada kapela povišena, pa je došlo do proporcijских promjena, vjerojatno i do promjene dimenzija otvora, a moguće i njihovog izvornog položaja. Prema sačuvanom crtežu na zapadnom pročelju nekada su se nalazila dva prozora,

zatvorena prilikom pregradnje.

b) Građevinski razvoj prema razdobljima izgradnje

Dvorac Khuen-Belassy u Nuštru rezultat je niza dogradnji i građevinskih intervencija i prilagodbi s uvijek prisutnom težnjom ka ujednačavanju. Prema dosadašnjim obavljenim istraživanjima možemo prepoznati pet povijesnih faza dvorca: 1. polovica 18. stoljeća, 2. polovica 18. stoljeća, 1. polovica 19. stoljeća, polovica 19. stoljeća i početak 20. stoljeća. Nakon završenih termografskih snimanja pročelja i restauratorskih istražnih radova očekujemo preciznije određenje povijesnih faza.

I faza (1. polovica 18. stoljeća)

Najranijoj povijesnoj fazi pripada zapadni dio podruma pod zapadnim krilom zapadnog krila dvorca, prostorije u istočnom dijelu zapadnog krila (13, 14, 15 i 16 u prizemlju i 50 na katu) i tri polja od ulaza u crkvi.

Prostorije na jugu istočnog dijela zapadnog krila (17, 19 i 20 u prizemlju te 51 na katu) Pripadaju također prvoj fazi ali su doživjele transformacije kasnijim građevinskim zahvatima.

II faza (2. polovica 18. stoljeća)

Prostorije zapadno od glavnog stubišta zapadnog krila datirane su u 2. polovicu 18. stoljeća (1-12 u prizemlju i 38-49) Toj fazi pripada i istočni dio podruma, na kojem je današnji ulaz.

III faza (1. polovica 19. stoljeća)

Zapadni dio južnog krila (22 i 23 u prizemlju i 53 i 54 na katu) prepoznajemo kao najraniju fazu izgradnje južnog krila koja se može datirati na kraj 18. stoljeća ili prvu polovicu 19. stoljeća.

Toj fazi pripada i trijem duž pročelja prostorija 22 i 23 u prizemlju i 53 i 54 na katu kao i podrum pod južnim krilom no ostavljamo mogućnost i drugačije datacije, možda nešto kasnije.

IV faza (polovica 19. stoljeća)

Simetrično organiziran sklop prostorija istočno i zapadno od središnjeg stubišta u južnom krilu kao i trijemovi na sjeveru i jugu južnog krila datirali smo oko polovice 19. stoljeća (24-35 u prizemlju i 55-69 na katu). Istoj fazi pripada i ulazni dio podruma pod južnim krilom.

Spojno krilo datirano je također u ovu fazu uz postojanje naznaka jerojatno vnešto ranijeg nastanka.

V faza (početak 20. stoljeća)

Posljednju prepoznatljivu povijesnu fazu možemo pripisati djelovanju Istvana Möllera. Toj fazi najvjerojatnije pripada dogradnja istočnog dijela crkve sa svetištem i kriptom.

Na grafičkom prikazu povijesnih faza nisu obilježene adaptacije koje pripisujemo Mölleru: interpolacija stubišta na zapadnom dijelu zapadnog krila, vjerojatne statičke sanacije u prostorijama u prizemlju južnog krila (interpolacija grede i središnjeg stupa), veliki dio stolarije (vrata i prozori),

kamene stepenice, dekorativni elementi (holkele), drvena oplata i ugrađeni ormari knjižnice i kaljeve peći.

c) Smjernice za dodatna istraživanja

1. IC TERMOGRAFSKI ISTRAŽNI RADOVI

Zbog specifične situacije, brojnih dogradnji, na ovom kompleksu predlažemo neinvazivnu metodu istraživanja, a to je IC Termografska snimka svih pročelja dvorca. Stručna analiza snimaka mogla bi pokazati: strukturu zida, konstrukcije, zazidane otvore i dogradnje. Uz ostala provedena istraživanja IC termografske snimke upotpunile bi saznanja o građevinskim fazama dvorca.

2. RESTAURATORSKI ISTRAŽNI RADOVI

Preciznije određenje faza izgradnje dvorca, valorizacije i konzervatorske smjernice te konačan prijedlog prezentacije ne mogu se postaviti prije opsežnijih restauratorskih istražnih radova. Na temelju dosadašnjih istraživanja predlažemo izvedbu građevinskih i slikarskih sonde na pročelju i u interijeru. Sondiranje se mora izvesti uz suglasnost nadležnog Konzervatorskog odjela u Vukovaru. Građevinske sonde imaju za cilj određenje građevnih faza dvorca.

Predložene pozicije i broj sonde moguće je tokom istraživanja prema potrebama i proširiti.

Slikarske sonde imaju za cilj nalaz prvobitne žbuke sa prvobitnim oslicima/ naličima.

Interijerske imaju za cilj otkriti izvornu boju i eventualne oslike.

Prijedlog pozicija građevinskih sonde:

Zapadno krilo

SONDA	PROSTORIJA	POZICIJA	CILJ
<i>Podrum</i>			
S-1	Podrum Z	Južni zid na zapadnom dijelu	Utvrđiti da li je na ovom mjestu ranije postojalo stubište i na koji način mu se pristupalo.
<i>Prizemlje</i>			
S-2	Prostorija 1	Sjeverno pročelje	Utvrđiti postojanje ranijeg otvora i reške.
S-3	Prostorija 3	Sjeverozapadni ugao/ Sjeverno pročelje	Utvrđiti način povezivanja i materijal sjevernog i zapadnog zida i eventualno postojanje reške na sjevernom pročelju, vrstu materijala i konstrukcije.
S-4	Trijem 6 / prostorija 2	Južno pročelje	Utvrđiti način povezivanja na mjestu plitkog rizalitnog istaka te vrstu materijala i konstrukcije (kanatna).

S-5	Prostorija 9 i 10	Sjeverno pročelje	Utvrđiti eventualno postojanje reške, vrstu materijala i konstrukcije.
S-6	Trijem 6	Polje III i IV	Utvrđiti da li je trijem bio otvoren, vrstu materijala i konstrukcije.
S-7	Prostorija 11	Sjeverno pročelje	Utvrđiti eventualno postojanje reške, vrstu materijala i konstrukcije.
S-8	Prostorija 14	Istočno pročelje	Utvrđiti postojanje ranijeg otvora i vrstu materijala.
S-9	Prostorija 17	Sjeverozapadni ugao	Utvrđiti način zidanja i materijal.
S-10	Prostorija 17	Sjeverozapadni ugao	Utvrđiti način zidanja i materijal.
S-11	Prostorija 17	Sjeverozapadni ugao	Utvrđiti način zidanja i materijal.
S-12	Prostorija 17	Sjeverozapadni ugao	Utvrđiti način zidanja i materijal.
<i>Kat</i>			
S-26	Prostorija 39 / trijem 42	Južno pročelje	Utvrđiti način povezivanja na mjestu plitkog rizalitnog istaka te vrstu materijala i konstrukcije (kanatna).
S-27	Prostorija 40	Sjeverozapadni ugao/ Sjeverno pročelje	Utvrđiti način povezivanja i materijal sjevernog i zapadnog zida i eventualno postojanje reške na sjevernom pročelju, vrstu materijala i konstrukcije.
S-28	Trijem 42	Južno pročelje	Utvrđiti da li je trijem bio otvoren, vrstu materijala i konstrukcije.
S-29	Prostorija 50	Pod	Utvrđiti slojeve međukatne konstrukcije i eventuale tragove ranijeg drvenog grednika.
S-30	Trijem 49	Na spoju južnog i zapadnog pročelja	Utvrđiti da li je trijem bio otvoren, vrstu materijala i konstrukcije.

Južno krilo

SONDA	PROSTORIJA	POZICIJA	CILJ
<i>Prizemlje</i>			
S-13	Trijem 18	Zapadno pročelje - sjeverozapadni ugao	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije.
S-14	Trijem 28	Sjeverno pročelje – zapadni dio	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije, te eventualno postojanje otvora prema trijemu.
S-15	Trijem 21	Zapadno pročelje - ležaj svoda	Utvrđiti način spajanja svoda i zida i vrstu materijala.
S-16	Prostorija 22	Spušteni strop	Utvrđiti način svođenja
S-17	Prostorija 23 i 25	Južno pročelje	Utvrđiti eventualno postojanje reške, vrstu materijala i konstrukcije.
S-18	Trijem 30	Južno pročelje – istočni dio	Utvrđiti eventualno postojanje otvora, vrstu materijala i konstrukcije.
S-19	Prostorija 35	Istočno pročelje	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije.
S-20	Prostorija 34	Istočno pročelje	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije.
S-21	Prostorija 36 i trijem 28	Sjeverno pročelje – istočni dio	Utvrđiti način vezanja zida i stupa, vrstu materijala i konstrukcije.
<i>Kat</i>			
S-31	Trijem 49	Zapadno pročelje - sjeverozapadni ugao	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije.
S-32	Trijem 61	Sjeverno pročelje – zapadni dio	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije, te eventualno postojanje otvora prema trijemu.
S-33	Trijem 63	Južno pročelje	Utvrđiti eventualno postojanje reške, vrstu materijala i konstrukcije.
S-34	Prostorija 69	Spoj Istočnog i južnog pročelja	Utvrđiti način vezanja zida, vrstu materijala i konstrukcije.
S-35	Prostorija 68	Istočno pročelje	Utvrđiti način vezanja zida, vrstu materijala i konstrukcije.
S-36	Trijem 61	Sjeverno pročelje – istočni dio	Utvrđiti način vezanja zida, vrstu materijala i konstrukcije.

Crkva

SONDA	PROSTORIJA	POZICIJA	CILJ
Prizemlje			
S-22	Spojni Hodnik/ Crkva	Južno pročelje	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije.
S-23	Ulazni dio	Pilastar na sjevernom zidu	Utvrđiti način povezivanja, vrstu materijala i konstrukcije.
S-24	Pred svetištem	Pilastar na sjevernom zidu	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije.
S-25			
Kat			
S-37	Prostorija 70	Spoj Crkve i Spojnog krila	Utvrđiti način povezivanja zidova, vrstu materijala i konstrukcije.
S-38	Galerija	Zapadno pročelje-južni dio	Utvrđiti eventualno postojanje prozorskih otvora, vrstu materijala i konstrukcije.
S-39	Galerija	Zapadno pročelje- sjeverni dio	Utvrđiti eventualno postojanje prozorskih otvora, vrstu materijala i konstrukcije.
S-40	Prvo i drugo polje od ulaza	Sjeverno pročelje	Utvrđiti postojanje eventualne reške, način zidanja i vrstu materijala te raniju, izvornu, visinu crkve.

3.KONSTRUKCIJSKA ISTRAŽIVANJA

Za konačan prijedlog idejnog rješenja neophodno je izvesti konstrukcijska istraživanja čiji rezultat treba biti precizna analiza (statička i građevinska) konstrukcije i materijala s izvještajem o građevinskom stanju dvorca kao i upute za potrebne statičke sanacije.

4. ARHEOLOŠKI NADZOR

Prilikom eventualnih iskopa (iskop rovova za instalacije, građevinski radovi, drenaža, planiranje terena i sl.) u dvorištima kompleksa dvorca potrebno je provesti arheološki nadzor.

IV. c. PRILOZI

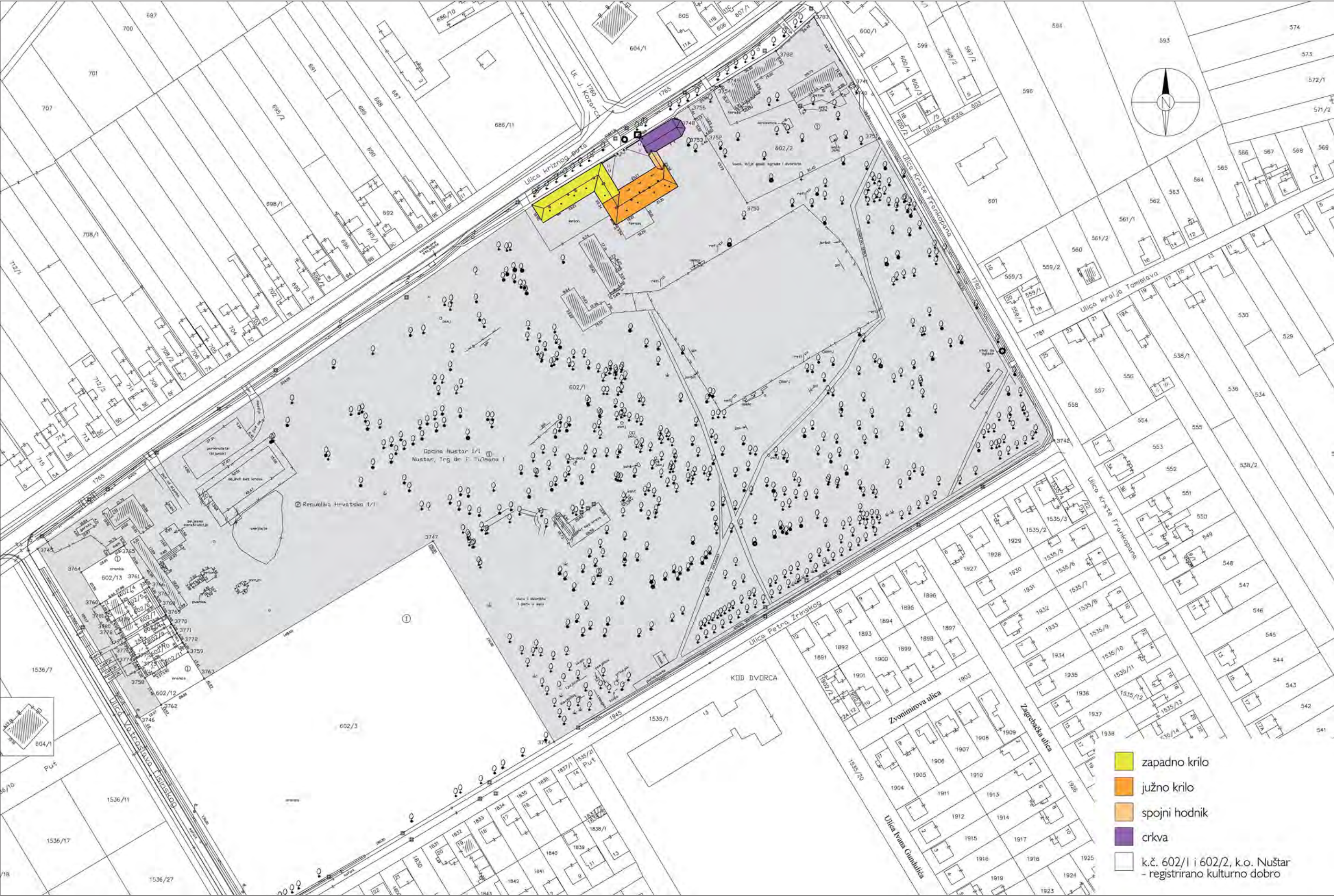

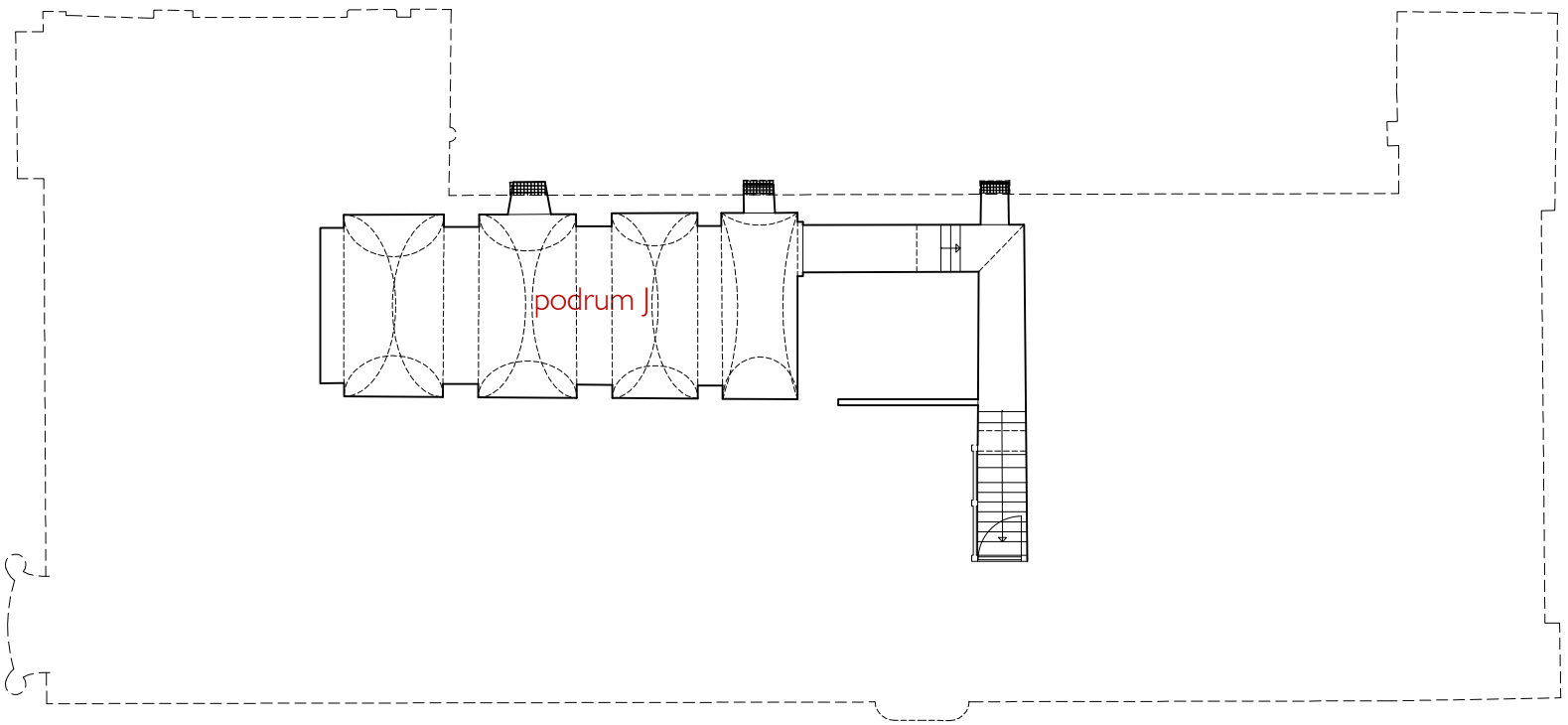
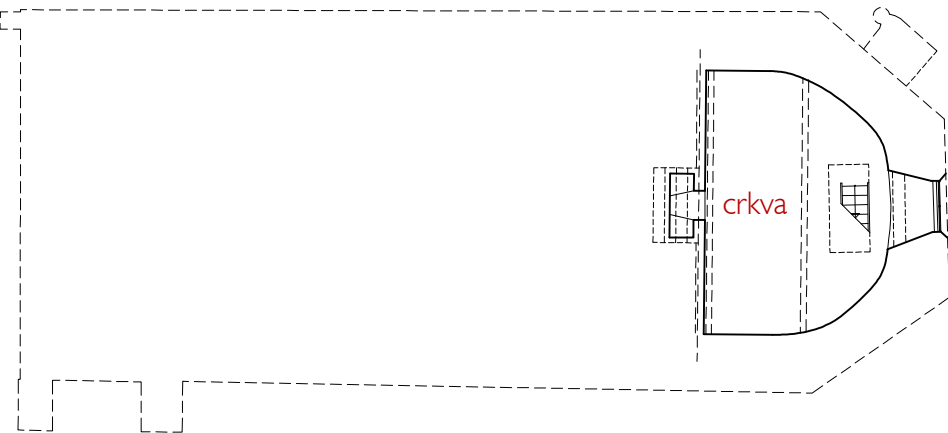
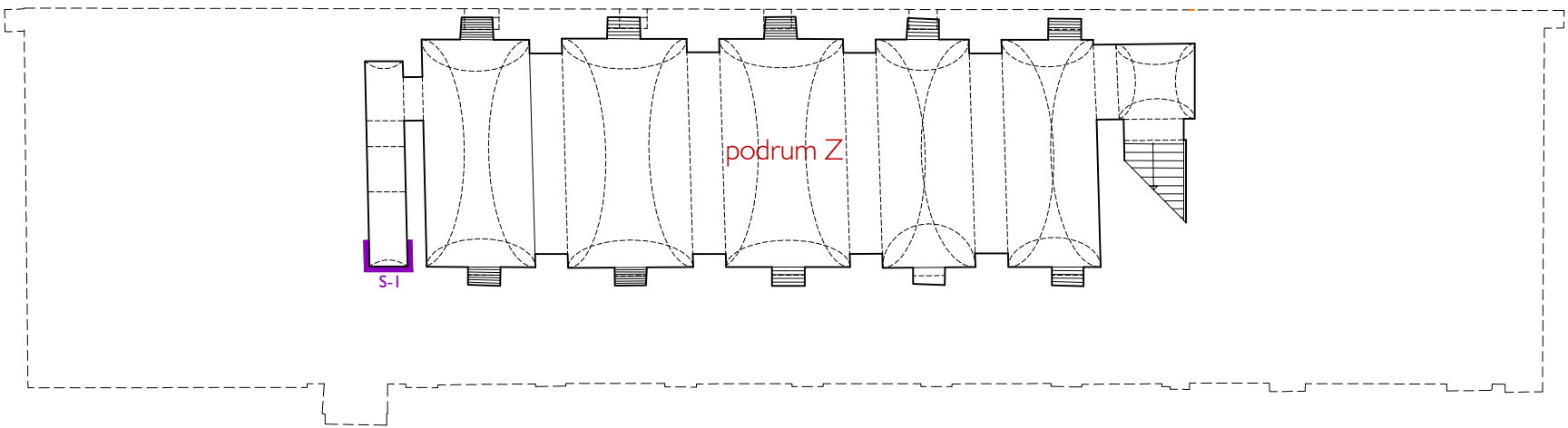
Katastarska karta Nuštra, 1878-81. g. - karte 1-9
Izvor: DAO HR-DAOS-2026 Zbirka katastra vukovarskog područja

Današnji katastar na podlozi katastra iz 19.st.

TLOCRTI - POLOŽAJ PROSTORIJA I SONDI M 1:200

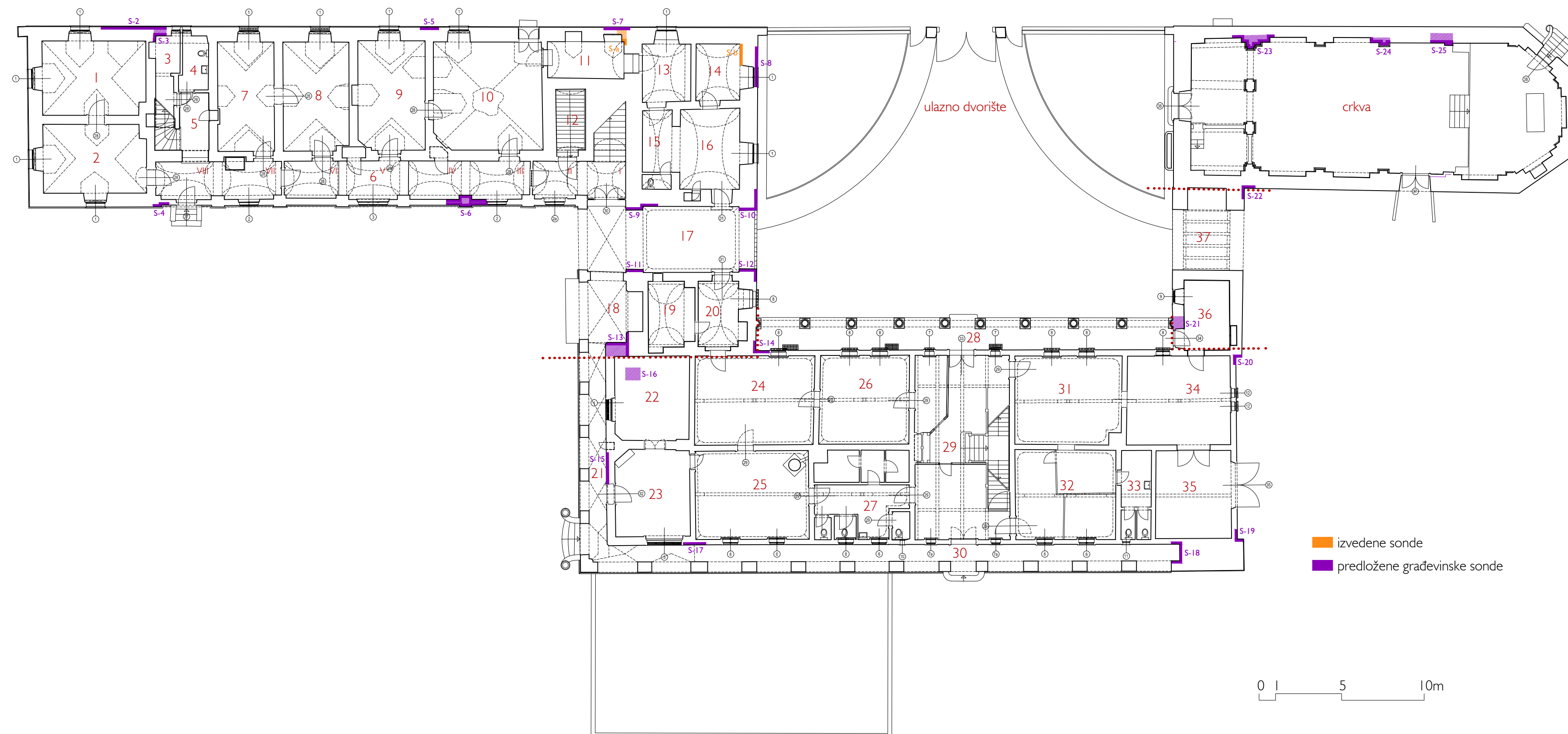

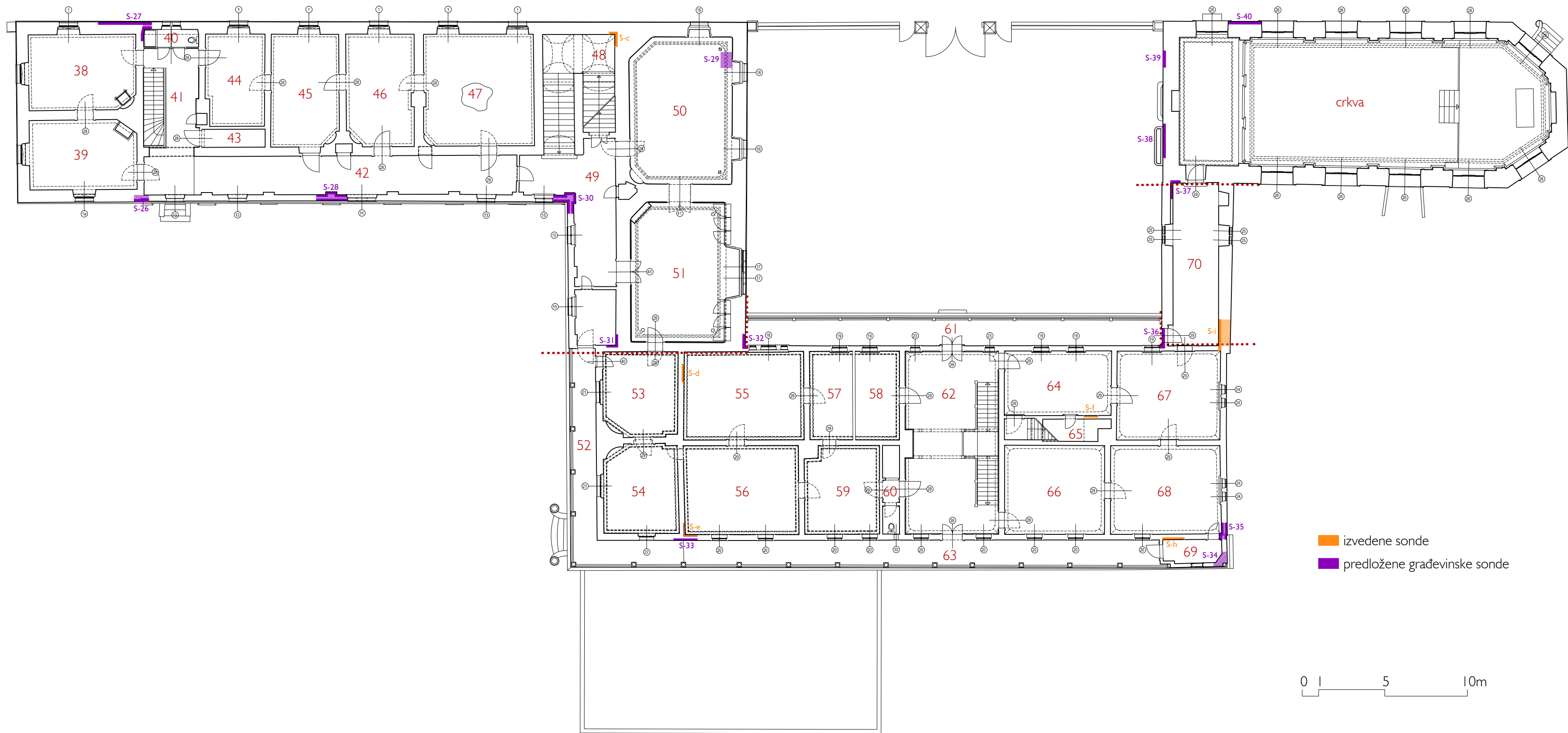
izvedene sonde

predložene građevinske sonde

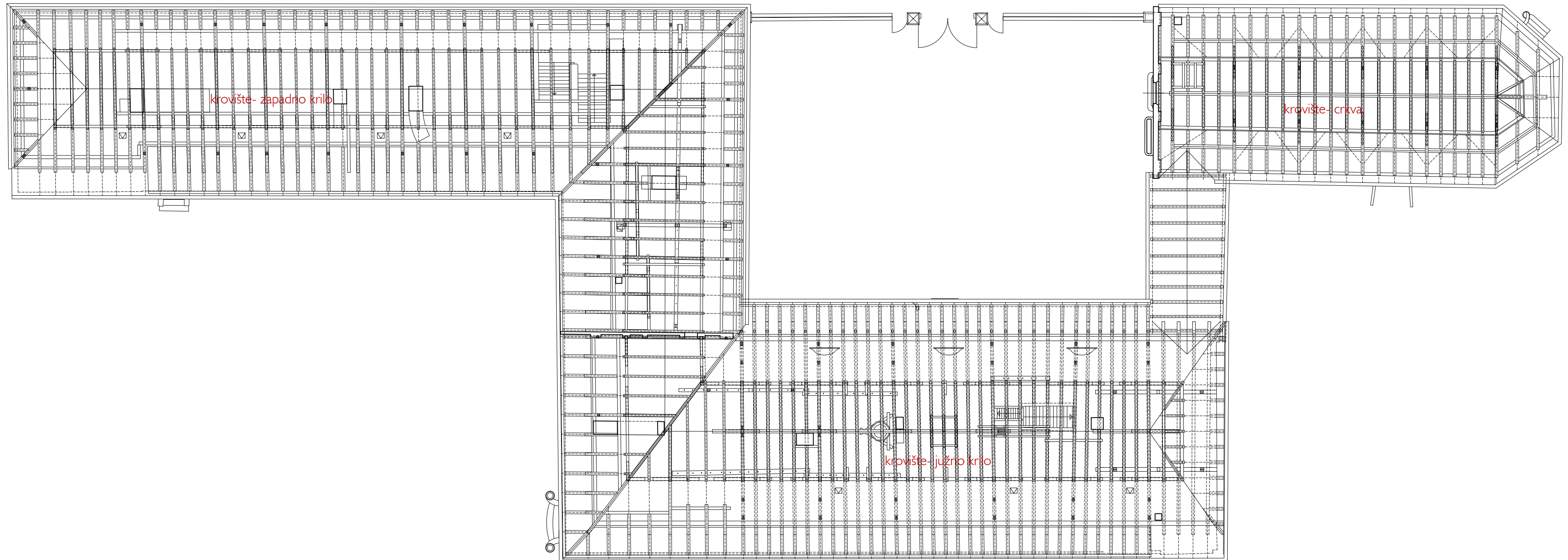
0 1 5 10m

TLOCRT PODRUMA - POLOŽAJ PROSTORIJA I SONDI

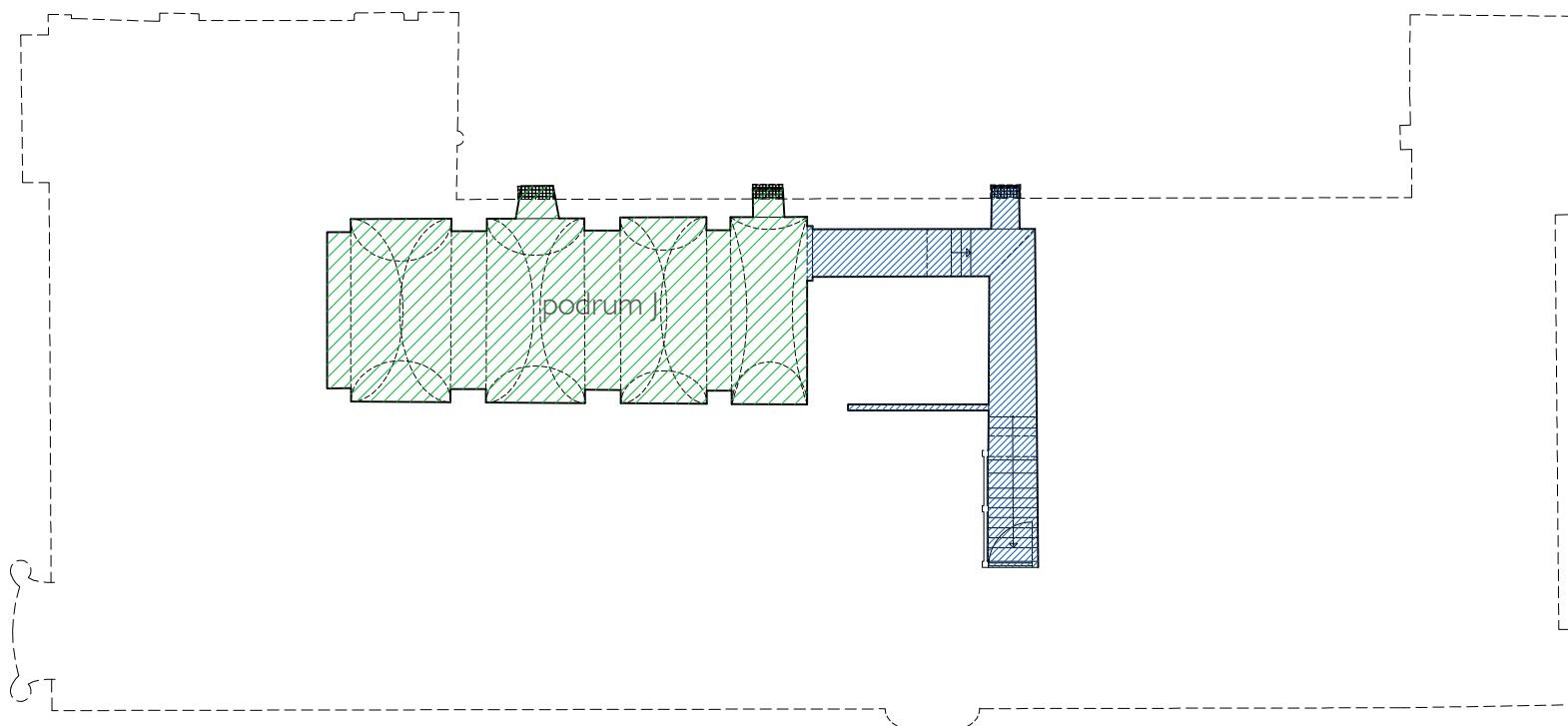
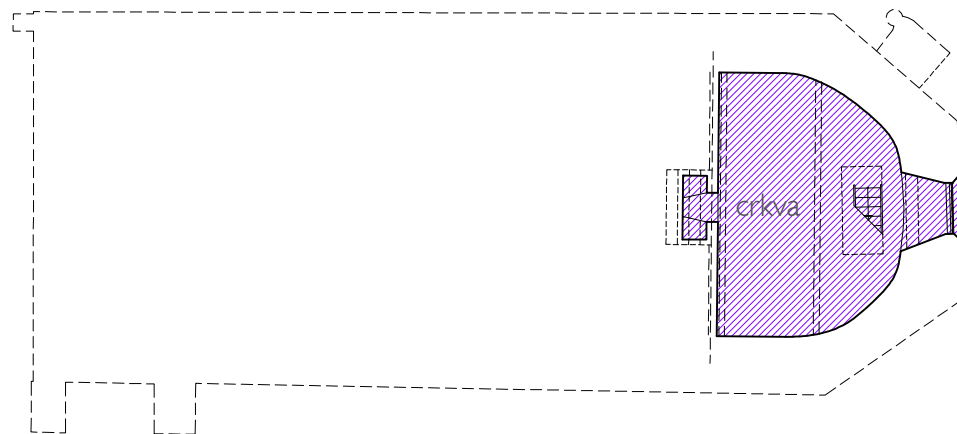
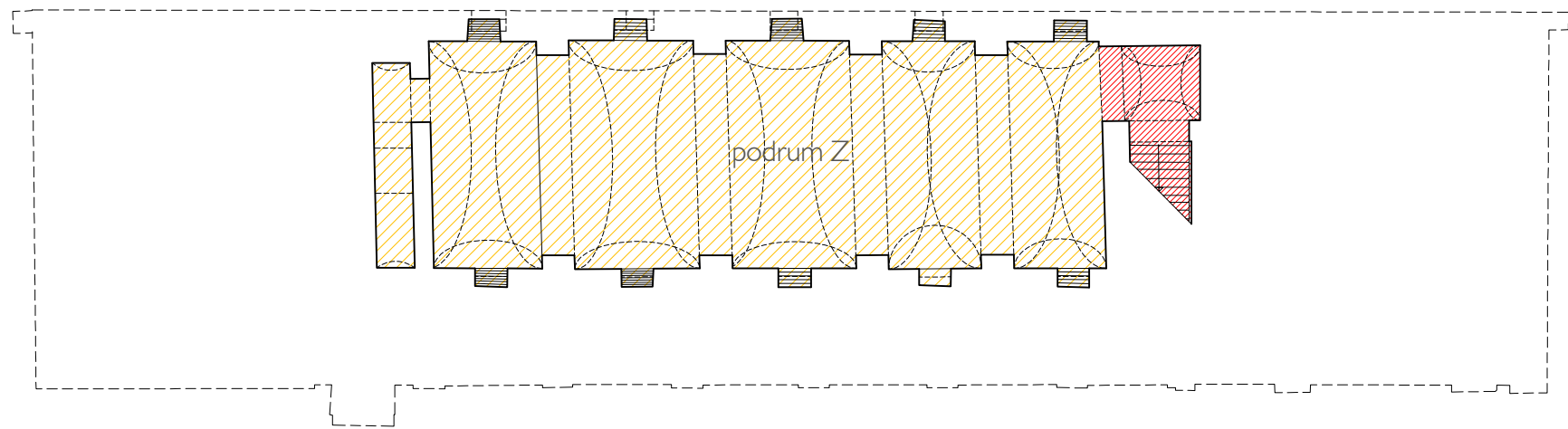
TLOCRT KATA - POLOŽAJ PROSTORIJA I SONDI

0 5 10m

TLOCRT KROVIŠTA - POLOŽAJ PROSTORIJA

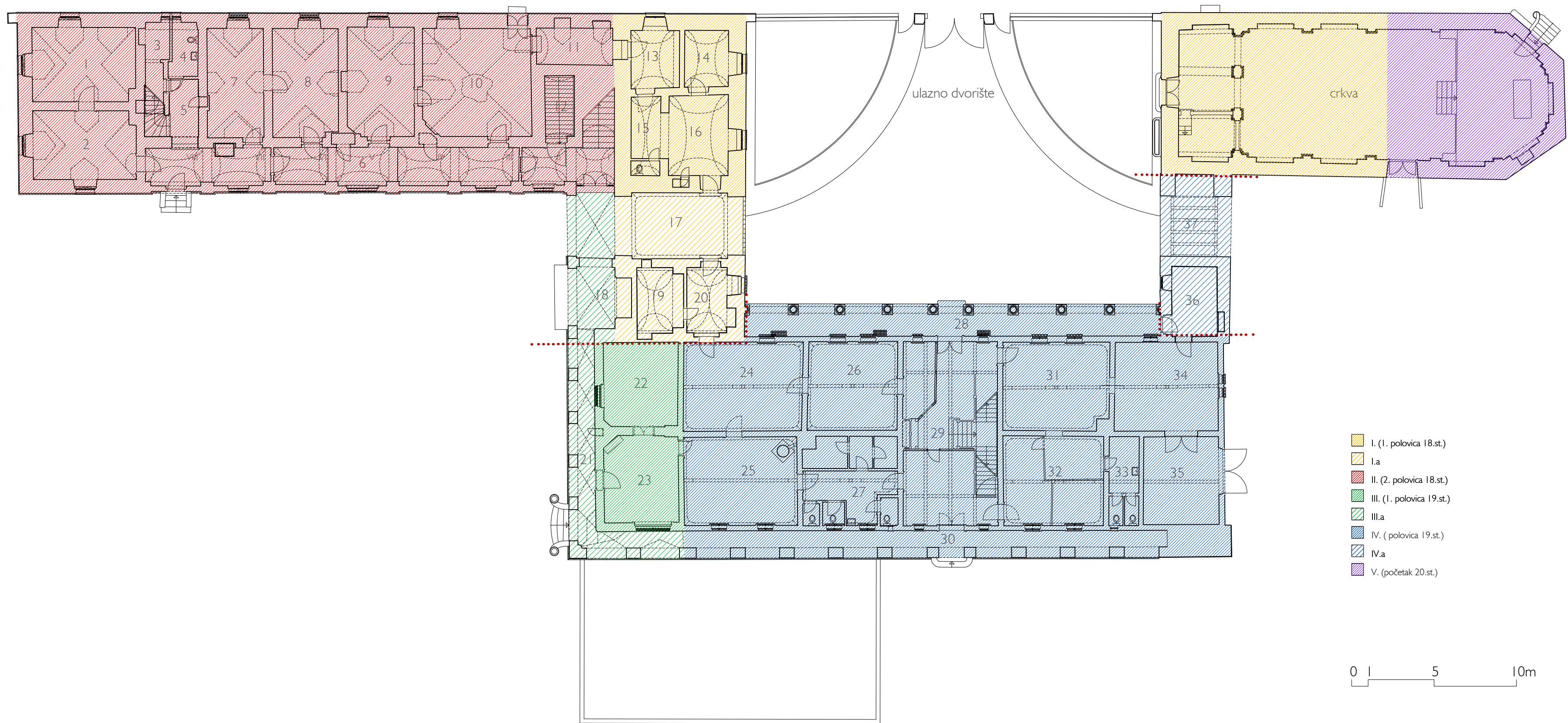
TLOCRTI - POVIJESNE FAZE M 1:200

- I.a
- II. (2. polovica 18.st.)
- III.a
- IV. (polovica 19.st.)
- V. (početak 20.st.)

0 1 5 10m

TLOCRT PODRUMA - POVIJESNE FAZE

- I. (1. polovica 18.st.)
- I.a
- II. (2. polovica 18.st.)
- III. (1. polovica 19.st.)
- III.a
- IV. (polovica 19.st.)
- IV.a
- V. (početak 20.st.)

0 5 10m

- I. (I. polovica 18.st.)
- I.a
- II. (2. polovica 18.st.)
- III. (I. polovica 19.st.)
- III.a
- IV. (polovica 19.st.)
- IV.a
- V. (početak 20.st.)

TLOCRT KATA - POVIJESNE FAZE

V. LITERATURA I IZVORI

Literatura:

Ambruš Viktor, Arhitektura sjeveroistočne Hrvatske u prošlosti i danas, Hrvatska – povijest sjeveroistočnog područja, Osijek, 1994., str. 267-279.

Balić Milan, Pregled dvoraca i srednjovjekovnih gradova u Slavoniji - I. dio, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb 1974., br. 1-2, str. 10-11.

Bedenko Vladimir, Nuštar – vlastelinstvo, mjesto, dvorac, Nuštar: zbornik, Zagreb 1996., str. 97 – 127.

Bösendofer Josip, Crtice iz slavonske povijesti, Osijek 1910., pretisak Vinkovci 1994.

Bulletin, ur. Marina Ljubišić, br: 1-5, Hrvatsko američko društvo, Sekcija za obnovu i očuvanje nepokretnih spomenika kulture, Zagreb 1992.

Đurić Tomislav – Feletar Dragutin, Stare građevine istočne Hrvatske, Varaždin 1983.

Feletar Dragutin, Geografska osnovica i stanovništvo župe Nuštar, Nuštar: zbornik, Zagreb 1996., str. 193 – 211.

Gavrilović Slavko, Seljaštvo na vlastelinstvu Nuštar – Gaboš 1687 – 1849. godine, Zbornik Matice srpske, Novi Sad 1961., br. 30.

Gavrilović Slavko, Obnova slavonskih županija i njihovo razgraničavanje s vojnom krajinom (1745.-1749.), Zbornik za društvene nauke, Novi Sad 1960., br. 25, str. 49-92.

Horvat Anđela, Nuštar, Enciklopedija likovnih umjetnosti, Zagreb, 1964., sv. 3., str. 568.

Horvat Anđela, O klasicizmu u Slavoniji, Osječki zbornik, sv. 17, str. 289-303, Osijek, 1979.

Horvat Rudolf, Slavonija, Zagreb 1936, pretisak Vinkovci 1994.

Horvat – Levaj Katarina, Barokna sakralna arhitektura – tragom Eugenove crkve, Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije, Zagreb 2009., sv. II, str. 334 –337.

Hranić Đuro, Povijest župe Nuštar, seminarski rad, Visoka bogoslovna škola Đakovo, Đakovo 1981.

Karaman Igor, Sumarni katastar veleposjeda u Slavoniji od 18. do 20. stoljeća, Radovi Centra za organizaciju naučnoistraživačkog rada u Vinkovcima, Zagreb, 1973., knj. 2, str. 167-212.

Karaman Igor, Nuštar i njegovo žiteljstvo tijekom stoljeća, Nuštar – mala povjesnica mjesta, Vinkovci 1993., str. 9 –24.

Karaman Igor, Nuštarsko naselje, vlastelinstvo i žiteljstvo, Nuštar: zbornik, Zagreb 1996., str. 55 – 85.

Košćak Vesna, Aničić Branka, Prilog istraživanju perivoja uz nuštarski dvorac, Nuštar (zbornik), Zagreb 1996, str. 211-227.

Lopašić Radoslav, Slavonski spomenici za XVII vek, Starine JAZU, knjiga XXX, Zagreb 1902.

Ljubišić Marina, Projekt obnove Nuštra, Zbornik sabora hrvatskih graditelja, Crikvenica 1993., str. 478 – 483.

Marković Vladimir, Dvorci 18. stoljeća – rafinirana upravna središta, Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije, II, Zagreb 2009., str. 348 –357.

Mažuran Ive, Turska osvajanja u Slavoniji (1526 –1552), Osječki zbornik, VI, Osijek 1958.

Mažuran Ive, Popis naselja i stanovništva u Slavoniji 1698. godine, Radovi Zavoda za znanstveni rad u Osijeku, Osijek 1988.

Mažuran Ive, Turske provale i osvajanja u Slavoniji od kraja 14. do sredine 16. stoljeća, Peti znanstveni sabor Slavonije i Baranje, Zavod za znanstveni rad u Osijeku, Posebna izdanja, XIII, Osijek 1991.

Mažuran Ive, Stanovništvo i vlastelinstva u Slavoniji 1736. godine, Zavod za znanstveni rad u Osijeku, Osijek, 1993.

Mihaljević Ante, Pregled povijesti župe, Nuštar – mala povjesnica mjesta, Vinkovci 1993., str. 43-49.

Mihaljević Ante, Povijest župe Nuštar, Nuštar: zbornik, Zagreb 1996., str. 229 – 241.

Moačanin Nenad, Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine, Slavonski Brod 2001.

Obad Šćitaroci Mladen, Bojanić Obad Šćitaroci Bojana, Dvorci i perivoji u Slavoniji: od Zagreba do Iloka, Zagreb 1998.

Ostojić Ivan, Benediktinci u Hrvatskoj, sv. III, Split 1965.

Pavičić Stjepan, Vukovska župa, Hrvatska naselja I, Zagreb 1940.

Radauš Vanja, Spomenici Slavonije iz razdoblja 16. do 19. stoljeća, Zagreb 1975.

Smičiklas Tadija, Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije, knjiga XI., Djela JAZU, XI, Zagreb 1891.

Tomičić Željko, Monasterium – Monuštar – Nuštar – korijeni prošlosti, Nuštar: zbornik, Zagreb 1996., str. 19 – 55.

Uzelac Zlatko, Dvorac Gosseau – Sandor – Khuen u Nuštru, Nuštar: zbornik, Zagreb 1996., str. 127- 155.

Zeko Jasna, Dvorac i perivoj dvorca u Nuštru, Zbornik radova o Vukovarsko – srijemskoj županiji, Vinkovci 1997., str. 405 – 424.

Žinić Vlasta, Vlasnici nuštarskog veleposjeda i kompleksa dvorca, Nuštar: zbornik, Zagreb, 1996., str. 85 – 97.

Izvori:

- Muzej Slavonije Osijek, Povijesni odjel
- Ostavština Möller, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) – Ured za zaštitu kulturne baštine, Budimpešta
- Hrvatski državni arhiv,
Urbarijalni spisi,
Arhiv obitelji Khuen – Héderváry – Belassy (1567 – 1944.)
Fond Srijemska županija
- Ministarstvo kulture; Uprava za zaštitu kulturne baštine, fototeka
- Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Vukovaru
- Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-2026 Zbirka katastra vukovarskog područja (karte 1-9)
- Državna geodetska uprava, PUK Vukovar, Ispostava Vinkovci
- Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća – Srijemska županija, Zagreb, 2001.
- Johann von Lipsitzky, Die Karte und Namensverzeichnis des Königreich Ungarn und dessen Nebenländer (1804-180), Arcanum, Budapest, 2004.

KONZERVATORSKE STUDIJE I ELABORATI
INSTITUTA ZA POVIJEST UMJETNOSTI
Knjiga 2

MREŽNA IZDANJA INSTITUTA ZA POVIJEST UMJETNOSTI
Knjiga 3

IZDAVAČ
Institut za povijest umjetnosti
Ulica grada Vukovara 68
10000 Zagreb

ZA IZDAVAČA
Milan Pelc

UREDNIK
Petar Prelog

RECENZENTI
Željka Čorak
Katarina Horvat-Levaj

SURADNICI
Davorin Štepinac
Danijela Šapina

GRAFIČKI DIZAJN
Danijela Šapina

Zagreb, 2012.

ISBN 978-953-7875-06-0

